

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

Varhaiskasvatus

2017

Riina Heinonen

VARHAISKASVATUSTA SANOIN JA SÄVELIN

– Ideakansio musiikin käytöstä arjen pedagogi-
sissa tilanteissa 3-6-vuotiaiden lasten kanssa

Riina Heinonen

VARHAISKASVATUSTA SANOIN JA SÄVELIN

- Ideakansio musiikin käytöstä arjen pedagogisissa tilanteissa 3-6-vuotiaiden lasten kanssa

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda konkreettinen työväline Pilke musiikkipäiväkoti Sinikellon varhaiskasvattajille arjen musiikkikasvatustoiminnan tukemiseen. Musiikin käyttö arjen pedagogisissa tilanteissa tarkoittaa sitä, että musiikilla voidaan rikastaa ja helpottaa erilaisten tilanteiden sujumista päiväkodin arjessa. Musiikin tulisi olla luontevasti läsnä jokaisessa päiväkodissa vietetyssä päivässä. Tässä raportissa kuvaan kehittämistyöni prosessin elokuussa 2016 tapahtuneesta aiheen ideoinnista valmiin tuotoksen palautukseen.

Halusin yhdistää tässä prosessissa kaksi itselleni merkittävää asiaa – lasten kanssa työskentelyn ja musiikin. Kehittämistyöni tuotoksen muoto oli ideakansio. Ideakansiosta löytyy ideoita tavoitteellisesta musiikin käytöstä erilaisissa päiväkodin arjen hetkissä. Kansio pitää sisällään monipuolisesti musiikillisia ideoita liittyen päivän aloitukseen, ruokailutilanteisiin, pukeutumis- ja ulkoilutilanteisiin, leikkiin ja leikkien siivoamiseen, siirtymätilanteisiin, odottelutilanteisiin ja lepohetkiin.

Lopullinen tuotos rakentui vähitellen oman ideointini, kehittämismenetelmien hyödyntämisen ja musiikkikasvatuksen kirjallisuuteen perehtymiseen myötä. Pitkä ja antoisa kehittämisprosessi huipentui valmiin ideakansion esittelyyn Sinikellossa marraskuussa 2017.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, varhaisiän musiikkikasvatus, ideakansio, musiikki, arjen pedagogiikka

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of social services

2017 | 52 + 3

Riina Heinonen

EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE WITH WORDS AND MELODIES

- Idea folder for using music in everyday pedagogy situations with 3-6-years old children

The aim of this development work was to create a concrete tool to everyday music's supporting to Pilke music kindergarten Sinikello's early childhood educators. Using music in every day pedagogy situations means that we can enrich and make different situations easier in kindergarten's everyday with music. Music should be naturally in each day spent in kindergarten. In this report I describe my development work's process from choosing theme to my work in August 2016 to return my finished yield.

In this process I wanted to combine two major things to myself – working with children and music. My development work's progeny format was an idea folder. Idea folder includes goal-directed ideas to use music in different situations in kindergarten. Folder includes ideas to starting a day, eating situations, dressing- and outdoor recreation situations, play and cleaning of play, proceeding situations, waiting situations and breather.

The eventual yield was built gradually with my own generating, benefitting developing methods and orientating to music education literature. The long and rewarding developing process culminated when I exhibit my ready idea folder November 2017 in Sinikello.

KEYWORDS:

Early childhood education, early childhood music education, idea folder, music, everyday pedagogy

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Kehittämistehtävä ja keskeiset tavoitteet	7
2.2 Toimeksiantajan esittely ja toimintaympäristön kuvaus	8
3 MUSIIKKI VARHAISKASVATUKSESSA	10
3.1 Musiikkikasvatuksen monet keinot	10
3.2 Lapsen musiikillinen kehitys ikävuosina 3-6	13
3.3 Musiikki lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin tukena	16
4 MUSIIKKIA KAIKILLE – TILANTEESTA JA TAIDOSTA RIIPPUMATTA	20
4.1 Tuokiokeskeisyydestä kohti arjen pedagogiikkaa	20
4.2 Musiikki kuuluu kaikille	22
4.3 Kasvattajan asenteiden ja toiminnan merkitys	24
5 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSIN KUVAUS	28
5.1 Kehittämistyön menetelmät	28
5.2 Kehittämistyön prosessin kuvaus	33
6 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS	39
6.1 Ideakansion muoto	39
6.2 Ideakansion sisältö	40
7 ARVIOINTI JA YHTEENVETO	44
7.1 Kehittämistyön eettisyys ja prosessissa vahvistunut ammatillisuus	44
7.2 Kehittämisprosessin ja tuotoksen arviointi	45
7.3 Mahdollisuudet jatkotyöskentelyyn	47
LÄHTEET	49

LIITTEET

- Liite 1. Alkukartoituskysely henkilökunnalle.
Liite 2. Tuotoksen välipalautekysely.
Liite 3. Tuotoksen loppupalaute.

KUVAT

- Kuva 1. Varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikka. 22
(© Hämeenkyrön kunta 2017,
<http://www.hameenkyro.fi/palvelut/varhaiskasvatus/vasu/kuulluksi/arjen-pedagogiikka/>).
- Kuva 2. Ideakansion etusivu. (© Riina Heinonen 2017). 41

KUVIOT

- Kuvio 1. Musiikin prosessipyörä. 13
(Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 49; Lamponen 2005, 20).
- Kuvio 2. Musiikki vaikuttaa lapsen kehitykseen kokonaisvaltaisesti. 17
(Ruokonen 2001, 122; Opetushallitus 2016, 42).
- Kuvio 3. Kehittämisprosessi. (Mukaillen Salonen 2013, 20). 33

1 JOHDANTO

Taidekasvatuksen asema koetaan huolestuttavaksi tämän päivän varhaiskasvatuksessa. Tämän vuoksi taidekasvatusta tulisi kehittää päiväkodeissa sekä laadullisesti että määrällisesti parempaan suuntaan. (Kalliala 2012, 217.) Lilja-Viherlammen (2007, 313) mukaan musiikin ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä korostetaan ja tutkitaan yhä enemmän ja enemmän. Musiikki on eräs merkittävimmistä ja monipuolisimmin varhaiskasvatusikäisen lapsen kokonaisvaltaista kehitystä tukevista työvälineistä. Kehitysnäkökulman lisäksi musiikki tuo lapsille suurta iloa ja lisää heidän hyvinvointiaan. Musiikkia voidaan käyttää erilaisissa päiväkodin arjen tilanteissa monipuolisesti ja spontaanisti. Miksi musiikkia käytetään silti päiväkotien arjen toiminnoissa niin vähän?

En lähtenyt kehittämishankkeessani etsimään tähän kysymykseen vastausta. Sen sijaan loin konkreettisen ideakansion yksityiselle Pilke musiikkipäiväkoti Sinikellolle. Ideakansion avulla kasvattajat musiikillisista taidoista riippumatta voivat käyttää musiikkia lasten kanssa kaikissa arjen pedagogisissa tilanteissa. Kokosin kansion erilaisia arjessa käytettäviä musiikillisia ideoita musiikin eri osa-alueet monipuolisesti huomioiden. Monesti musiikkikasvatus päiväkodissa mielletään ainoastaan aikuisen ohjaamaksi pitkäksi tuokioksi, jossa lapset tekevät jotakin kasvattajan ennalta huolella suunnittelemaa. Näin ei kuitenkaan tarvitse olla, koska musiikki antaa mahdollisuuksia myös kokonaisvaltaisempaan oppimiseen arjen erilaisissa tilanteissa yhdessä lasten kanssa.

Kehittämistyöni raporttiosuudessa kuvaan aluksi kehittämistehtävän keskeisine tavoitteineen ja esittelen toimeksiantajan ja toimintaympäristön. Tämän jälkeen käsittelen tietoperustaosioissa musiikin mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa, 3-6-vuotiaiden lasten kokonaisvaltaista kehitystä musiikin avulla sekä musiikin käyttöä päiväkodissa paikasta ja taidoista riippumatta. Viidennessä luvussa kerron kehittämisen tukena käyttämäni menetelmistä, kuvailen kehittämisprosessini eri vaiheita ja pohdin kehittämishankkeeni toteutumista eettisestä näkökulmasta. Kuudennessa luvussa esittelen lyhyesti luomani ideakansion muodon ja sisältöalueet. Lopussa arvioin kokonaisuudessaan matkaa tämän kehittämisprosessin parissa ja arvioin tuotoksen onnistumista. Lisäksi pohdin kehittämishankkeeni toteutumista eettisestä näkökulmasta ja mietin jatkotyöskentelymahdollisuuksia tämän kehittämishankkeen tiimoilla.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kehittämistehtävä ja keskeiset tavoitteet

Vilkan ja Airaksisen (2003, 5) mukaan kehittämishankkeen tulee käsitellä omalla alalla olevia ajankohtaisia aiheita ja teemoja. Pohdin kehittämishankkeeni aiheen rajausta varhaiskasvatuksessa aktiivisesti pinnalla olevien teemojen myötä. Kehittämisprosessini keskeisenä ohjaavana asiakirjana oli uusi varhaiskasvatussuunnitelma, jonka myötä arjen pedagogiikka on aiempaa merkittävämmässä roolissa varhaiskasvatuksen kentällä. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan, että ”taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa” (Opetushallitus 2016, 42). Tämän ajatuksen siivittämänä minua alkoi kiehtoa mahdollisuus fokusoida kehittämishankkeeni liittyväksi arjen pedagogiikkaan ja kehittää näin osaltani arjen ensisijaisen tärkeää musiikkikasvatustyötä.

Kehittämistoiminnan lähtökohtana on pohtia ajatuksen tasolla, että mikä on kehitettävä kohde, millä tavoin kehitettävä kohde perustellaan ja rajataan, mikä on tavoitteena kehittämistyössä ja minkä menetelmien avulla nämä asiat voidaan ratkaista (Salonen ym. 2017, 29). Kehittämishankkeen tunnusmerkkinä on se, että lopullisena tuotoksena on jokin konkreettinen tuotos (Vilka & Airaksinen 2003, 51). Salosen (2013, 25) mukaan tuotos sisältää uuden tiedon lisäksi innovaation, joka on aikaisempaa luotua parempi tai kokonaan uusi. Kehittämishankkeena luomani arjen musiikkipedagogiikkaan painottuva ideakansio on uusi innovaatio, koska perehtyessäni aihealueeseeni en löytänyt suoraan arjen musiikkipedagogiikkaan liittyviä aiempia kehittämishankkeita.

Pilke musiikkipäiväkoti Sinikellolle laadittiin edellisenä kehittämishankkeena musiikkikasvatussuunnitelma. Kehittämishankkeeni keskeisenä tavoitteena oli, että tekemäni ideakansio tukisi musiikkikasvatussuunnitelman teemoja. Musiikkikasvatussuunnitelmaa ja luomaani ideakansiota kumpaakin aktiivisesti hyödyntäen musiikkikasvatusta on mahdollista kehittää päiväkodissa entistäkin kattavammaksi ja lapsen kehitystä paremmin tukevaksi. Ideakansion perimmäisenä tarkoituksena ja tavoitteena oli rohkaista ja motivoida kasvattajia käyttämään musiikkia monipuolisemmin ja aktiivisemmin musikaalisista taidoistaan riippumatta. Tavoitteena oli myös, että tämän ideakansion myötä päiväkodin kasvattajien on helpompaa ja nopeampaa käyttää musiikkia erilaisissa tilanteissa lasten

kanssa päivän aikana. Varsinkin musiikin ollessa itselle vieras työväline, voi musiikkikasvatuksen suunnitteluun kulua todella paljon työntekijän aikaa ja voimavaroja.

Toikko & Rantanen (2009, 124) ovat kuvailleet kehittämistoimintaa sosiaalisesti prosessiksi, jossa toimijat osallistuvat kehittämiseen ja kehittäjät osallistuvat toimintaan. Tavoitteenani oli osallistaa päiväkodin henkilökuntaa siten, että saan tehtyä ideakansiosta henkilökunnan toiveita ja tarpeita vastaavan. Osallistumisen ja osallistamisen myötä sitoutuminen kehittämistyötä kohtaan kasvaa (Toikko & Rantanen 2009, 90). Osallistin henkilökuntaa prosessin eri vaiheissa, jonka myötä sain tietoa heidän toiveistaan ja jo käytössä olevista menetelmistä musiikkikasvatukseen liittyen. Pysin huomioimaan henkilökunnan tarpeet ja intressit kehittämishankkeen eri vaiheissa mahdollisimman hyvin. Toki minun oli henkilökunnan toiveista huolimatta pidettävä itse huoli siitä, että työmäärä oli realistinen prosessin rajalliseen aikatauluun nähden. Musiikkikasvatussuunnitelmassa oli edellisen kehittämishankkeen yhteydessä tehty lapsille suunnattu kysely siitä, että minkälaisesta musiikillisesta toiminnasta he pitävät. Pidin nämä lasten mielenkiinnonkohteet mielessäni ideakansiota työstäessäni.

2.2 Toimeksiantajan esittely ja toimintaympäristön kuvaus

Toimeksiantajan löytyminen on suositeltavaa kehittämishanketta tehtäessä. Toimeksiantetussa kehittämishankkeessa opiskelija voi ilmaista työnantajalle omaa osaamistaan laajemmin ja luoda suhteita työelämään. (Vilka & Airaksinen 2003, 16.) Innovaatiopedagogisen ajattelun ytimenä on se, että kehittämisosaaminen vahvistuu aidossa työelämäyhteisössä työskentelyn seurauksena. Muuttuvassa työelämässä on tärkeää sisäistää kehittämisosaamisen keskeisyys. (Salonen ym. 2017, 10, 15.) Tässä kehittämishankkeessa toimeksiantajanani toimi yksityinen Pilke musiikkipäiväkotinä Sinikello. Pilke on kotimainen päivähoitoa tuottava yritys, jolla on 70 päiväkotia ympäri Suomen. Pilkeen toiminta perustuu ”parasta pienelle” –ajattelumalliin ja lupaukseen. (Pilke päiväkodit 2017.)

Sinikellon päiväkotinä on toiminut Turussa jo vuodesta 1963 lähtien. Päiväkodissa toimitaan neljässä lapsiryhmässä, jotka ovat jaoteltu ikäkausittain. Päiväkotinä Sinikellon toiminnassa on korostettu vahvasti musiikkikasvatuksen merkityksellisyyttä. Sinikellon toiminnan ajatuksena on se, että kaikki lapset saavat toteuttaa itseään musiikin kautta yksilöllisestä lahjakkuudesta riippumatta. Ammattihenkilöt käyvät päiväkodissa pitämässä musiikkileikkikoulua ja tanssitunteja, ja päiväkodin kasvattajat toteuttavat arjessa yhteisiä

laulu-, leikki- ja liikuntahetkiä lasten kanssa. Kanteleeseen, ukuleleen ja nokkahuiluun on mahdollista saada soitinvalmennusta lapsen ollessa esikouluikäinen. Lapsille on mahdollistettu myös pianotunneilla käyminen päivähoitopäivän aikana. (Päiväkoti Sinikellon perehdytyskansio 2017; Pilke musiikkipäiväkoti Sinikello 2017.)

”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka” (Varhaiskasvatuslaki 36/1973). Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävää sekä syrjäytymistä ehkäisevää yhteiskunnallista palvelua. Lapsi oppii varhaiskasvatuksessa monenlaisia tietoja ja taitoja, jotka vahvistavat lapsen osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2016, 14.)

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toimintaa säätelevät erilaiset lait. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia ja terveyttä. Varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja tarjota turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Kasvattajien tavoitteena on toimia yhdessä lapsen sekä lapsen huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi ja tukea huoltajaa hänen kasvatustyössään. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973.) Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö (Taskinen 2010, 40). Ehkäisevä lastensuojelu on osaltaan edistämässä ja turvaamassa lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia vanhemmuuden tukemista unohtamatta. Päivähoidon tarjoama tuki on yksi ehkäisevän lastensuojelun muodoista. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Varhaiskasvatus on keskeinen palvelu lapsista ja heidän perheistään puhuttaessa. Maamme lapsista valtaosa viettää päiväkodissa monta tuntia vuorokaudestaan ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päiväkodin musiikkikasvatus on siis ensisijaisen tärkeää musiikin kulttuuristen mallien välittämisen näkökulmasta. Laulut, joita lapsille ja lasten kanssa lauletaan, välittävät heille tietoa ympäröivästä yhteiskunnasta ja erilaisista kulttuureista. (Fredrikson 1994, 13; Opetushallitus 2016, 18.)

3 MUSIIKKI VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Musiikkikasvatuksen monet keinot

Ruokosen sanoja lainaten ”musiikkikasvatus on ihmiseksi kasvamista musiikin avulla.” Tärkein tehtävä varhaisiän musiikkikasvatuksessa on herättää lapsen kiinnostus ja rakkaus musiikkia kohtaan. (Ruokonen 2016a, 76.) Varhaisiän musiikkikasvatus pitää sisälleen lapsen ja musiikin kohtaamisesta syntyneen kontaktin ja vuorovaikutuksen. Lisäksi musiikkikasvatus tarkoittaa kaikkea musisointiin, musiikin parissa toimimiseen ja toimitaessa ilmeneviin vuorovaikutussuhteisiin liittyvää. (Lilja-Viherlampi 2007, 16.) Tutkimuksissa on ilmennyt, että lapsi jäsentää ja hahmottaa ympäristöä taiteellisen toiminnan kautta (Malmivirta 2010).

Musiikkikasvatuksen keskeisimpinä tavoitteina on aistisen herkkyyden lisääminen, maailman tulkitseminen persoonallisesti taiteen keinoin sekä tiedollisten ja taidollisten valmiuksien luominen ja vahvistaminen. Tavoitteena on myös musikaalisen ilmaisutaidon ohjaaminen vähitellen tietoiseen musisointiin. Näiden tavoitteiden rinnalla pyritään luomaan maaperää lapsen sosiaaliselle kasvulle ja kokonaispersoonallisuuden tasapainoiselle kehitykselle. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 71; Malmivirta 2010.) Musiikin tulisi olla olennainen osa varhaiskasvatusta, koska varhaiskasvatuksessa luodaan perusta elinikäiseen musiikin oppimiseen. Musiikilliset traditiot vahvistavat lapsen omaa identiteettiä. Kun lapsi kuulee musiikkia kaikkialta maailmasta, hänen sivistyksellinen tietonsa kasvaa ja lapsi oppii suvaitsevaisuutta. Musiikkia voidaan käyttää myös uskontokasvatuksessa ja eettisessä kasvatuksessa. Musiikki on elämäämme rikastuttava ilon ja mielihyvän lähde - musiikin avulla voidaan parantaa lapsen mielialaa monenlaisissa tilanteissa lapsen hyvinvointia edistäen. (Ruokonen 2001, 121-122; Ruokonen 2016a, 146.)

Varhaiskasvatuksen musiikillisessa ilmaisussa vahvistetaan lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin sekä tuotetaan lapsille arvokkaita musiikillisiä kokemuksia. Lapsia ohjataan kohti elämyksellistä kuuntelemista ja ääniympäristön havainnointia. Leikinomaisen musiikillisen toiminnan avulla voidaan kehittää lasten valmiuksia hahmottaa yleisesti musiikkia sekä äänen tasoa, voimaa, kestoa ja sointiväriä. Lasten kanssa voidaan kokeilla erilaisten soittimien soittamista, laulaa, loruilla, liikkua musiikin mukana ja kuunnella musiikkia. (Opetushallitus 2016, 42.) Laulu ja musiikki sekä innostavat että kiinnostavat lap-

sia. Lapset kuuntelevat ja tuottavat musiikkia itse mielellään, mutta tarvitsevat myös aikuisen innostamista ja musiikillisten mahdollisuuksien järjestämistä. Lapset oppivat nopeasti uudet melodiat ja laulut. Rytmit, erilaisten soittimien käyttö ja musiikin yhdistäminen liikkumiseen tulevat lapsilta luonnostaan. (Helenius & Lummelahhti 2013, 175.)

Kalliala (2012, 217) kuvailee, että taidekasvatus on kuvitteluleikin sukulainen – leikin taidekin kuuluu varhaiskasvatuksen ytimeen. Leikki on merkityksellistä varhaiskasvatuskäisen lapsen oppimiselle. Leikki motivoi lasta, jonka myötä lapsi oppii monia taitoja ja omaksuu uutta tietoa. Lapsi oppii uutta tutkien, leikkien, itseään ilmaisten ja taiteisiin perustuvan toiminnan kautta. (Opetushallitus 2016, 20.) Lasten oppimisedellytyksiä edistävät parhaiten sellaiset tilanteet, joissa leikinomaisuuden, osallistavuuden periaatteen ja musiikillisen aistimisen merkitys korostuvat. (Ruokonen 2001, 122; Huotilainen 2009, 42.)

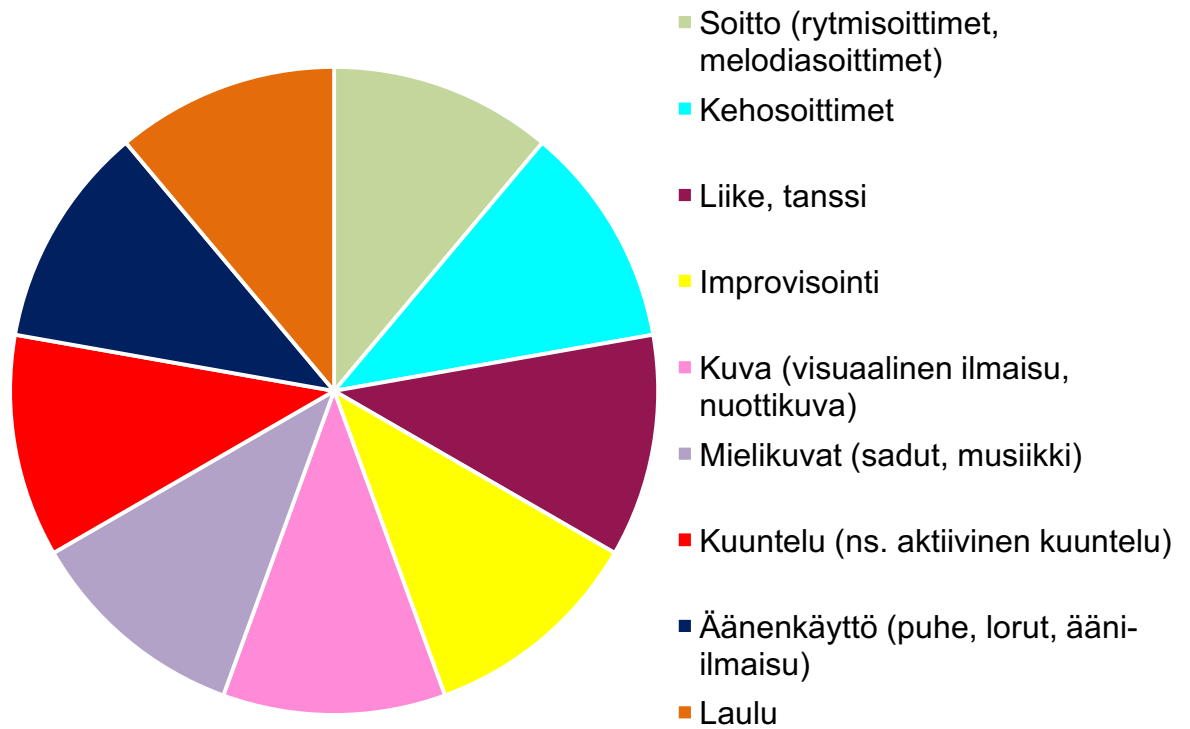
Lapsi tuottaa luonnostaan erilaisia ääniä erilaisissa tilanteissa, ja tätä kautta syntyvät myöskin lapsen omat laulut. Lapsi tuottaa jopa tiedostamattaankin laulua leikkiessään, eli laulu syntyy leikin kautta kuin itsestään. Lapsen ollessa musiikillisessa ympäristössä hän oppii luonnostaan rikastamaan omaa kasvuprosessiaan musiikilla sekä keksii musiikin kautta uusia leikki-ideoita ja -muotoja. Lapsen spontaani laulaminen syntyy eri havaintoalueiden herättämästä tarpeesta ja äänten tuottaman mielihyvän kokemisen kautta. Musiikillisten käsitteiden oppimisprosessia voidaan parantaa ja nopeuttaa merkittävästi yhdistämällä leikki musiikillisten havaintojen harjoitteluun. (Fredrikson 1994, 11, 71; Ruokonen 2001, 123-124.) Liike stimuloi lasta ryhtymään spontaaniin lauluun. Kun lapsi laulaa, hän tukee säestyksenomaisesti omaa leikkiään. (Ahonen 2004, 86.)

Varhaisiän musiikkikasvatuksen myötä lapset tutustuvat perussykkeeseen, kehosoittamiseen ja sanarytmeihin. Lapsia on hyvä rohkaista käyttämään omaa mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita. Ilmaisuu voi tapahtua esimerkiksi kuvallisesti ilmaisten, kertoen tai tanssien. Lapsille mahdollistetaan kokemuksia yhdessä tehdystä musiikista, esiintymistilanteista tulevasta onnistumisen ilosta ja pienten esitysten harjoittelemisesta. (Opetushallitus 2016, 42.) Kaikki soittaminen alkaa kehosta ja kehosoittimista. Yleisimmin kehosoittimilla tarkoitetaan erilaisia taputuksia, jaloilla tehtäviä tömistyksiä ja sorminapsutuksia. Musiikin rytmin voi kokea erilaisissa liikuntatavoissa kuten marssi, juoksu, laukka, hyppy ja keinunta. Sanarytmejä voidaan harjoitella taputtamalla jo ennalta tuttujen lorujen ja laulujen rytmejä. (Ruokonen ym. 2009, 25-26.) Loruttelu on hyvä keino edistää lapsen kielellistä kehitystä, sillä se edistää puheintonaation ja selkeän artikulaation muodostumista (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72).

Hyvässä oppimisympäristössä lapsi pystyy tutkimaan itse ympäröivää maailmaansa, jonka myötä lapsi muodostaa aktiivisesti omaa ymmärrystänsä siitä. Lapsi saa käyttää omaa mielikuvitustaan, kokeilla vapaasti ideoitansa ja ilmaista tunteitaan ja ajatuksiaan luovasti musiikin, liikkeen ja kuvallisen ilmaisun keinoin. (Lastentarhanopettajaliitto 2017, 5.) Ympäristöllä on keskeinen merkitys musiikkikasvatukseen ja sen laadukkuuteen. Oppimisympäristöstä tulisi luoda sellainen, jossa lapsella on mahdollisuus musiikillisiin elämyksiin, onnistumisen kokemuksiin ja oppimiseen. Jos lasten levottomassa ympäristössä soitetaan rauhallista musiikkia, tilanne rauhoittuu yleensä nopeasti. Jos taas soimassa on duurivoittainen ja temmokkaampi musiikki, lapset reagoivat siihen nopeasti omalla toiminnallaan. (Karling ym. 2009, 248.)

Lapset oppivat erilaisissa tilanteissa, että heidän tulisi ensisijaisesti laulaa, soittaa ja leikkiä muiden tekemää musiikkia. Lapsen kuulema musiikki on poikkeuksetta aina aikuisen säveltämää, mutta lapset innostuvat silti useasti tuottamaan omaa musiikkia. (Leppänen 2010, 144-145.) Lapsia voi motivoida ja innostaa keksimään omia lauluja, suunnittelemaan tansseja ja keksimään keho- ja rytmisoittimilla omia säestyksiä (Ruokonen 2001, 132). Sopivaa laulumateriaalia lasten kanssa laulettavaksi on helpot, sanoitukseltaan yksinkertaiset peruslaulut, joita kasvattaja voi itse improvisoida kunkin ryhmän tarpeita vastaaviksi (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72). Elävää musiikkia eli konsertteja kannattaa järjestää päiväkotiin tai tehdä retki läheiseen konserttisaliin, koska konserttielämykset ja niistä syntyvät toimintaideat muodostavat laadukkaan lisän päiväkodin omalle musiikkikasvatukselle (Ruokonen ym. 2009, 26).

Kaiken musiikillisen toiminnan ehtona on toimintatapojen monipuolisuus. Monipuolisessa musiikin opetuksessa ja käytössä hyödynnetään musiikin prosessipyörän kaikkia osa-alueita. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 49) Seuraavalla sivulla esittelen Jean F. Wilmouthin laatiman musiikin prosessipyörän, josta on apua musiikillisten toimintatapojen suunnittelussa (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Musiikin prosessipyörä (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 49; Lamponen 2005, 20.)

3.2 Lapsen musiikillinen kehitys ikävuosina 3-6

Malmivirran (2010) mukaan ”taide on lapselle ajattelun kieli, joka muuttuu lapsen kasvun myötä”. Perustana myöhemmin opittaville tiedoille ja taidoille on varhaislapsuudessa tapahtunut kehitys - lapsen musiikillisen kasvuprosessin edesauttajana on siis varhaislapsuudessa saadut musiikilliset kokemukset ja laadukas musiikkikasvatus (Ruokonen 2001, 123; Nurmi ym. 2014, 22).

Lapsen musiikillista kehitystä on tutkittu ja testattu laajasti, ja siitä on tehty useita kehityksellisiä taulukoita. Kun työskennellään lasten musiikkikasvatuksen parissa, on otettava huomioon lapsen ikään liittyvä yleinen kehitystaso. Taulukoita seurattaessa on kuitenkin muistettava myös se seikka, että lapsen ikä ja musiikillinen kehitys eivät välttämättä aina kulje rinnakkain. Yleisen kehitystason tarkastelu antaa suunnan toiminnalle, mutta lapsen musiikilliset valmiudet kehittyvät kuitenkin aina omassa aikataulussaan. On lapsen yksilöllisestä kehityskaaresta kiinni, koska hän oppii tuottamaan musiikkia. Toinen lapsi voi esimerkiksi laulaa laulun puhtaasti kaksivuotiaana, kun taas toinen lapsi

omaa samat taidot vasta kuuden vuoden iässä. (Fredrikson 1994, 71; Hongisto-Åberg ym. 2001, 9; Ruokonen 2016a, 43.)

3-4-vuotias lapsi

Lapsen muun kehityksen myötä kyky tuottaa ja hallita omaa ääntään kehittyvät. 3-4-vuotias lapsi pystyy keskittymään paremmin pelkkään laulamiseen, kuin huomion jakamiseen samanaikaiselle laulamiseksi ja soittamiseksi. Lasta rohkaistaan oman äänen löytymiseen ja sen käyttämiseen. Lapsilla tulisi olla tilaisuus omaan soittokokemukseen, jonka vuoksi on tärkeää, että soittimiin tutustutaan yksi kerrallaan. Soittamisen myötä lapsi oppii ymmärtämään musiikin rytmiä ja sointiväriä. Lapsi kokee mielekkäänä sellaisen musiikin kuuntelun, joka liittyy jotenkin hänen omaan tieto- ja kokemuspääpiiriinsä. (Hongisto-Åberg 2001, 72.)

Lapsi alkaa ikäkaudella tunnistamaan tuttuja loruja ja liittää niitä helppoihiin parin sävelen lauluihin. Lapsi harjoittelee yksinkertaisten rytmisoittimien soittamista. Lapsen oman äänen kontrolli ja arviointi alkavat kehittyä ja lapsi kiinnostuu omasta äänestään. Lapsi ymmärtää jo hieman sävelkorkeudesta, melodiasta, sykkeestä ja temposta. Nopean ja hitaan erottaminen ja siihen liikkeellä reagoiminen alkaa tässä ikävaiheessa. (Ruokonen 2001, 126.) Yhteislaulun taitoa aletaan harjoitella noin kolmen vuoden iästä alkaen (Ruokonen ym. 2009, 25). Laulujen tulee olla vielä selkeästi rytmitettyjä ja rakennettuja, jotta lapsi oppii hahmottamaan laulujen melodisia piirteitä ja niiden musiikillisia muotoja (Hongisto-Åberg ym. 2001, 72). Lapsen spontaaneissa lauluissa on havaittavissa enemmän muuntelua, kuin aiemmalla ikäkaudella. Lapsi alkaa tunnistaa poikkeavuuksia itselleen tutuissa lastenlauluissa. (Louhivuori & Saarikallio 2010, 191.)

Ympäristön vaikutukset alkavat näkyä tämän ikäisissä lapsissa ja heidän laulussaan selkeästi. Jos lapselle lauletaan paljon kotona ja päiväkodissa, hän osaa ja haluaa toistaa hänelle itselleen laulettuja lauluja. Lapsi voi myös harjoitella omien laulujen keksimistä ja laulujen yhdistelemistä uusiksi versioiksi. (Karling ym. 2009, 246.) Kolmevuotias saattaa osata jo laulaa tutun laulun alusta loppuun oikealla sanajärjestyksellä ja kaartaa laulun melodian oikein. Säveltasot kuitenkin vaihtelevat edelleen tällä ikäkaudella. (Fredrikson 1994, 44.) Kolmevuotiaan omat laulut pitenevät kehittyessään jopa potpureiksi. Lapsi sekoittaa opituista lauluista ja omista laulujen versioista sanoja, melodiaa ja rytmiä. Tässä iässä lasta alkaa kiinnostaa laululeikkeihin osallistuminen sekä laulut, joissa liikutaan ketjussa tai piirissä. (Ruokonen 2000, 80.)

4-5-vuotias lapsi

4-5-vuotias lapsi innostuu laulamista, soittamisesta ja liikkumisesta. Lapsi tekee tuista lauluista omia sovituksiansa. Lapsi tutustuu soittimien kautta rytmiin, joka on yksi musiikin perusasioista. (MLL 2013, 9.) Lapsella on jo taitoa tuntea äänen ominaisuuksiin liittyviä vastakohtapareja: korkea-matala, pitkä-lyhyt ja nopea-hidas. Tässä iässä lapsi oppii taputtamaan sanarytmejä. Lapsi alkaa havainnoida erilaisia ääniä aktiivisesti ja kykenee tunnistamaan monia instrumentteja pelkän äänen perusteella. Lapsi nauttii uusista yhdessä opetelluista ryhmälauluista ja tykkää laulaa myös spontaanisti. (Ruokonen 2001, 126.)

Lapselle erityisen tärkeää ikäkaudella on onnistumisen ja osaamisen tunne. Lapsi käyttää omaa ääntään ennakkoluulottomasti ja osaa jo kontrolloida omaa laulamistaan luontevasti. Lauluvalikoima monipuolistuu, jonka myötä lapsi tutustuu uusiin musiikillisiin käsitteisiin. Lapsen muisti ja sanavarasto ovat kehittyneet paljon edellisestä ikäkaudesta. Lasten kanssa voi puhua laulaen esimerkiksi pukemis- ja ruokailutilanteissa, jolloin voidaan kannustaa lapsia omien laulujen improvisointiin. Lasten kanssa voidaan alkaa harjoitella kanteleen tai nokkahuilun soittamista. (Hongisto-Åberg 1993, 75-77.) Lapsi muistaa laulujen sanoja ja kykenee laulamaan kokonaisia lauluja ulkoa. Lapsen liikkeet muuttuvat dynaamisemmiksi ja lapsi reagoi tarkemmin muuttuvaan tempoon. (Karling ym. 2009, 247.) 4-5-vuotias lapsi alkaa ilmaista musiikkia henkilökohtaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy ilmentämään omia tunnetilojaan musiikin kautta. (Louhivuori & Saarikallio 2010, 191.)

5-6-vuotias lapsi

Lapsen kasvaessa ja kehittyessä kielellinen osaaminen mahdollistaa monimutkaisempienkin sanallisten ohjeiden ymmärtämisen. 5-6-vuotias lapsi toimii mielellään sekä aikuisen että yhdessä muiden ryhmän lasten kanssa. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 75.) Lapsi oppii tällä ikäkaudella tunnistamaan laajemmin sävelkorkeutta, melodiaa ja rytmiä. Lapsi laulaa opeteltuja lauluja yhä tarkemmin ja ymmärtää sointujen ja harmonian olemassaolon. Sanarytmien taputus ja sykkeessä kävely on harjaantunutta. Tässä iässä lapsi voi kiinnostua aloittamaan jonkin soittimen soiton opiskelun. (Ruokonen 2001, 126.)

5-6-vuotias lapsi oppii hahmottamaan sanarytmien ja melodiarytmien eron (Louhivuori & Saarikallio 2010, 191). Lapsi kehittyy musiikkiliikunnassa ja syventää tempon ja sykkeen

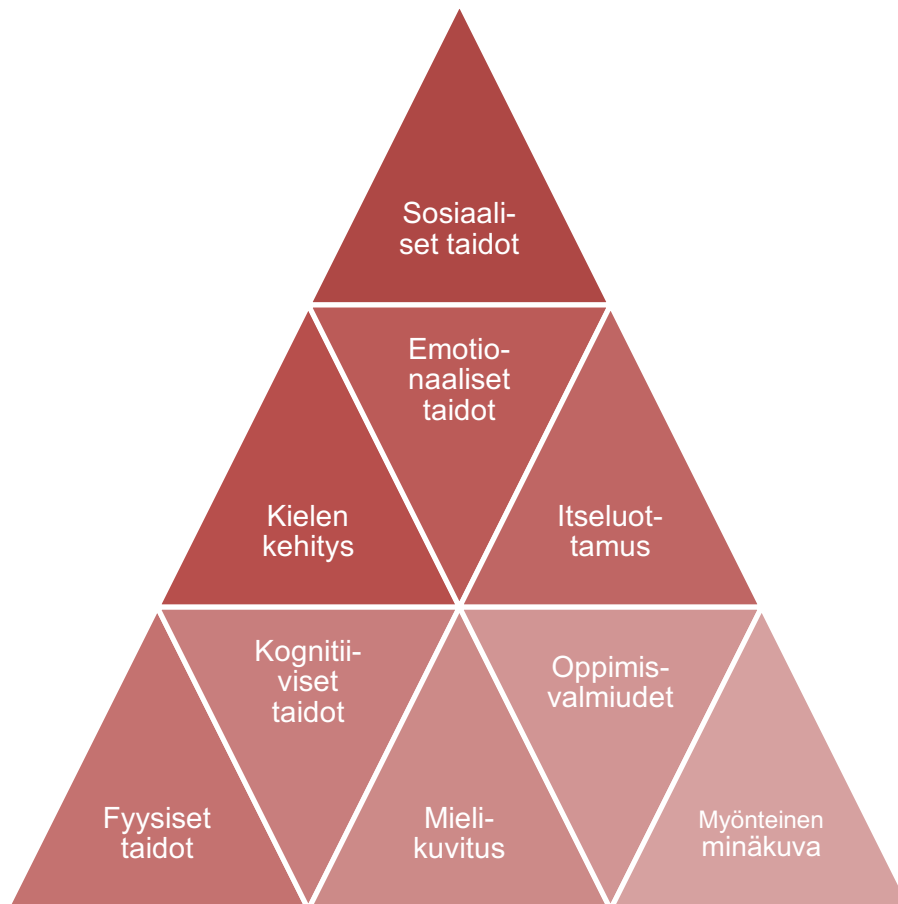
merkitystä suhteessa oman kehon liikkeeseen. Lapsi oppii demonstroimaan joitain musiikillisia käsitteitä. Lapselle tärkeiksi muodostuvat musiikilliset ryhmätanssit ja leikit, joihin lapsi opettelee niitä mielellään. (Karling ym. 2009, 247.)

Esiopetusikäisillä lapsilla on runsaasti yksilöllistä vaihtelua musiikillisessa kehityksessä. Vaihtelut johtuvat osittain lapsen kehitystahdista ja osittain kasvu ympäristön tuomista eroista. Lapsen ollessa kuusivuotias tasapuolisuus on hänelle tärkeää. Yhteismusisoinnissa lapsi haluaa kokeilla tasapuolisesti eri instrumentteja ja olla saman verran esillä muiden lasten kanssa. Kuusivuotiaalla lapsella on suuri tarve liikkumiseen ja liikkeeseen, jonka vuoksi musiikkiliikunnalla tulisi olla keskeinen rooli tämän ikäisen musiikkikasvatuksessa. 5-6-vuotias lapsi saattaa alkaa kokea itsekriittisyyttä ja lapsi voi alkaa pelätä virheitä, jonka vuoksi musiikillinen spontaanius ja ilmaisun ilo ovat vaarassa vähentyä. Tämän vuoksi kasvattajan toiminnalla ja kannustamisella on suuri merkitys tämän ikäkauden musiikkikasvatuksessa. Lapselle tulee tarjota hänelle sopivia musiikin oppimistehtäviä, jotta hän pystyy vahvistamaan myönteistä minäkuvaa musiikillisessa osaamisessaan. Lapsi oppii uusia lauluja parhaiten kaikulauluna. (Ruokonen 2016a, 35-41.)

3.3 Musiikki lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin tukena

Tutkimuksissa on havaittu, että taiteella ja taiteellisella toiminnalla on useita positiivisia vaikutuksia mielen hyvinvointiin sekä subjektiiviseen eli koettuun hyvinvointiin, onnellisuuteen ja elämänlaatuun (Laitinen 2017, 30). Musiikin vaikutukset ihmiseen ovat moniulotteiset. Vaikutukset ulottuvat laajalle alueelle musiikin vaikuttaessa ihmiseen fysiologisella, emotionaalisella, mentaalisella, terapeuttisella ja syvähenkisellä tasolla. Viimeaikaiset aivotutkimukset ovat tehostaneet ymmärrystämme siitä, että aktiivinen musiikin harrastaminen vaikuttaa myös muuhun toimintaamme (Hallam 2010, 1). Musiikki rikastaa persoonallisuuden kaikkia osa-alueita ja toimii yksilön kehitystä kokonaisvaltaisesti edistäen. (Ruokonen 2000, 73; Lehtiranta 2015, 100.) Huotilaisen (2011, 40) mukaan musiikin kuuntelu parantaa tehtäväsuoriutumista ihmisen hyvinvointia lisäten, ja Vesterlund (2015, 22) korostaa uusien asioiden oppimista musiikin, liikkeen ja tanssin myötä hausalla tavalla. Vaikka taiteen merkitystä kehityksen tukemisessa korostetaankin hyvin laajasti, on otettava huomioon, että taide vaikuttaa ihmisiin yksilöllisesti heidän omasta taidesuhteestaan ja aiemmista taiteellisista kokemuksistaan riippuen (Laitinen 2017, 9).

Alla oleva kuvio (Kuvio 2.) osoittaa muutamia havainnollistavia esimerkkejä siitä, mihin kaikkiin lapsen kehityksen osa-alueisiin musiikilla voidaan positiivisesti vaikuttaa.

Kuvio 2. Musiikki vaikuttaa lapsen kehitykseen kokonaisvaltaisesti (Ruokonen 2001, 122; Opetushallitus 2016, 42.)

Lasten sosiaalisia taitoja, mielikuvitusta, itseluottamusta, myönteistä minäkuva ja minäpystyvyyden tunnetta, oppimisedellytyksiä sekä valmiuksia jäsentää ja ymmärtää ympäröivää maailmaa voidaan edistää taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen kautta. Myös fyysisten, emotionaalisten ja kognitiivisten taitojen kehittymiseen pystytään vaikuttamaan musiikin kautta. Sekä oppimisen että ajattelun taidot kehittyvät, kun lapset tulkitsevat, tutkivat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. (Opetushallitus 2016, 42.) Musiikilla voidaan vaikuttaa lapsen tunne-elämän kehitykseen ja taitoihin käsitellä erilaisia tunteita. Tunteet ovat olennaisena osana ihmisen persoonaa ja osana toimivaa ja tervettä minuutta. (Lilja-Viherlampi 2007, 170-171.) Kun ihminen kuulee musiikkia tai tuottaa sitä itse soittamalla tai laulamalla, hänen on mahdollista mennä mukaan erilaisiin tunnetiloihin ja saada kokemus omista tuntemuksista ja reaktioista erilaisten

tunnetilojen vallassa. Lapsia tulisi kannustaa omien tunteiden näyttämiseen heidän esittäessään ja ilmentäessään musiikkia. (Huotilainen 2011, 41.) Musiikin harrastamisen kautta syntyvä luovuus parantaa empatiakykyä. Lisäksi luovuus edesauttaa siihen, että ymmärtää paremmin toisten ihmisten mieltä. Empatia ja rikas sisäinen symbolimaailma ovat tekijöitä, joiden avulla voidaan ehkäistä esimerkiksi väkivaltaa. (Sinkkonen 2016.)

Aivotutkimusten tulosten mukaan musiikilla on keskeinen merkitys lapsen aivojen kehitymiselle ja lapsen omaehtoisen oppimisen edistämiseksi (Ruokonen 2016a, 13). Aivotutkimukset ovat osoittaneet vahvasti myös sen, että musiikilla on positiivisia yhteyksiä sekä oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyssä, että laaja-alaisessa oppimisessa. Soittimen soittaminen parantaa keskittymiskykyä, joten soittamiseen keskittyminen voi harjoittaa lasta leikinomaisesti keskittymisvaikeuksien voittamisessa. (Hongisto-Åberg 1993, 137; Ruokonen 2016a, 54, 165.)

Kun lapsi osallistuu musiikilliseen toimintaan, hän oppii luomaan ystävyyssuhteita, parantaa omia ryhmätyötaitojaan, tuntee saavutuksen tunteita, kehittää yhteistyötaitojaan ja oppii rentoutumaan (Hallam 2010, 2). Lapsen itseluottamus ja sosiaaliset taidot kehittyvät lapsen omissa musiikillisissa tulkinnoissa, esiintymisessä ja musiikillisessa ilmaisussa (Ruokonen 2016a, 56). Lasten musisoidessa yhdessä lapsi oppii kuuntelemaan muita paremmin. Musiikki saa lapsen myös kokemaan oman paikkansa paremmin päiväkotiryhmässä. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 83.) Tästä voikin päätellä, että musiikitoiminta varhaiskasvatuksessa on sosiaalisia taitoja kehittävää toimintaa.

Musiikkileikit, lauluihin liittyvät roolileikit, dramatisoinnit, musiikkisadut, orkesterileikit, yhteislaulut, piirileikit, musiikkiliikunta, tanssit ja ovat sosiaalista yhteistoimintaa parhaimmillaan. (Ruokonen ym. 2009, 28.) Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää luoda sellaista musiikillista toimintaa, jossa lapsi saa kokea omakohtaisia esteettisiä kokemuksia ja sosiaalisia elämyksiä yhdessä musisoinnista. Musiikin kautta lapsi oppii myös noudattamaan sääntöjä ja odottamaan omaa vuoroansa. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 74.) Lapsen kolmen ja kuuden ikävuoden välillä on havaittavissa sosiaalisen kompetenssin laajenemista ja monipuolistumista (Nurmi ym. 2014, 62), ja tätä sosiaalista kehitystä voidaan edesauttaa merkittävässä määrin varhaisiän laadukkaalla musiikkikasvatuksella.

Varhaisiän musiikkikasvatuksella on todettu olevan merkittävä positiivinen vaikutus lapsen kielelliseen kehitykseen (Ruokonen 2001, 122). Tutkimusten mukaan musiikkia harrastavilla lapsilla on paremmat kielelliset kyvyt, kuin lapsilla ilman musiikkiharrastusta. (Huotilainen 2011, 42). Lapsen puhe ja laulu kehittyvät yhtä aikaa. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että aikuinen laulaa lapselle ja lapsen kanssa eri tilanteisiin sopivia lauluja. Pie-nelle lapselle musiikki näyttäytyy eräänlaisena leikkikenttänä. Tässä leikkikentässä vanhemmat vuorottelevat kommunikaation ja rytmisen liikkumisen välillä lapsen tunnetilaa säädellen. Samassa yhteydessä lapsi alkaa harjoitella itse puhetta edellyttäviä toimintoja. Lastenlauluille tyypillistä on se, että niiden melodiarytmi seuraa sanojen rytmitystä. Laulujen sanarytmin hahmottaminen ja taputtaminen auttaa lasta myöhemmässä ikävaiheessa muun muassa äidinkielen tavutusten hahmottamisessa. (Ruokonen ym. 2009, 24; Särkämö, T. & Huotilainen, M. 2012, 1337.) Havaitseminen, tutkiminen ja kuunteleminen ovat yhteydessä musiikkiin, kieleen, kirjoittamiseen ja lukemiseen. Näistä on hyötyä erityisesti silloin, kun lapsi on kehityksessään lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen vaiheessa. (Ruokonen 2016a, 56.)

Soittaminen kehittää lapsen motorisia valmiuksia ja koordinaatiokykyä (Hongisto-Åberg ym. 1993, 74). Rytmisoittimilla harjoitellaan samanlaisia rytmiin liittyviä asioita, kuin kehosoittamisessa. Soittaminen, musiikkiliikunta sekä kehorytmileikit kehittävät lapsen hieno- ja karkeamotorisia taitoja sekä vahvistavat erilaisten liikkumistapojen ja liikesarjojen oppimista. Lapset oppivat musiikin rytmiä erilaisten liikuntatapojen myötä. Monipuolisen musiikkiliikunnan ja itseilmaisun kautta lapselle muodostuu kokonaisvaltainen käsitys omasta itsestään ihmisenä. Kehorytmien ja liikunnan kautta lapsi oppii ilmaisemaan musiikin perussykkeen ja melodiarytmin. Musiikkikasvatus edistää myös lapsen käsitteenmuodostusta ja matemaattisia valmiuksia. (Ruokonen ym. 2009, 23-25.)

Useissa kulttuureissa musiikki näyttäytyy leikki-ikäisten lasten arjessa aktiivisesti. Meillä Suomessa aktiivista ja tavoitteellista musiikkitoimintaa on lähinnä musiikkileikkikouluissa tai tanssiopistoissa. Musiikkia tarvittaisiin enemmän leikki-ikäisten lasten arkeen juurikin sen tutkitun merkityksellisyyden vuoksi. (Särkämö, T. & Huotilainen, M. 2012, 1337.) Musiikkia voidaan pitää kehittäväenä ja kuntouttavana harrastuksena sekä musiikillisen että muun oppimisen kannalta. Sen vuoksi on todettu, että musiikkikasvatukseen panostaminen tuo laajoja hyötyjä. Musiikkia tulisisikin siis pitää ihmisen perusoikeutena. (Huotilainen 2009, 46.)

4 MUSIIKKIA KAIKILLE – TILANTEESTA JA TAIDOSTA RIIPPUMATTA

4.1 Tuokiokeskeisyydestä kohti arjen pedagogiikkaa

Kasvattajayhteisössä tehtävät arjen pienet ja suuret valinnat perustuvat kasvattajien tärkeiksi ja tarkoituksenmukaisiksi koettuihin periaatteisiin ja käsityksiin. Arjen pedagogiikka näkyy päiväkodissa päivittäisen toiminnan organisoinnissa ja järjestämisessä. Traditiot varhaiskasvatuksessa ovat painottaneet pitkään ohjattua toimintaa. Päivät rakentuvat pääosin toimintatuokioista ja vasta sen jälkeen leikistä ja yhdessä vietetystä ajasta. Kun tämän kaiken toiminnan rinnalla muistettaisiin panostaa vuorovaikutukseen, arki olisi mielekkäämpää sekä lapsille että kasvattajille. Se riittää, että ”teemme juuri tänään hyvän päivän lapselle tarjoamalla kohtaamista ja vuorovaikutusta.” (Mikkola & Nivalainen 2009, 22, 25.)

Musiikillinen toimintatuokio on vuorovaikutuksellinen oppimistapahtuma, jonka pääta-voite on musiikkikasvatuksellinen. Suunnitelluissa tuokioissa kasvattajalla on keskeinen ja opettava rooli suhteessa ryhmän lapsiin. Musiikkituokio on suunniteltu etenemään tiettyllä sille asetettujen tavoitteiden mukaisella tavalla. Varhaiskasvatuksessa pyritään tänä päivänä entistä enemmän kohti lasten spontaania toimintaa myötäilevään ja vapaan leikin merkitystä korostavaan pedagogiikkaan. Vapaisissa leikkituokioissa laulut syntyvät lapsen minkä tahansa vapaan toiminnan yhteydessä, jolloin esimerkiksi leikkivälineet vaikuttavat laulun valintaan ja laulutyyliin. (Fredrikson 1994, 96-98; Puroila 2003, 16.) Mikkola ja Nivalainen (2009, 28) korostavat, että oppiminen ei saisi rajoittua ainoastaan ohjattuihin toimintatuokioihin, vaan lasten päivät ovat täynnä erilaisia oppimistilanteita - kaverin kanssa leikkiminen ja aamupalahetki ovat tärkeitä oppimistilanteita päiväkodissa.

Päiväkodissa tapahtuvat musiikilliset tilanteet voidaan jakaa perushoitotilanteisiin, toimintatuokioihin ja vapaisiin leikkituokioihin (Fredrikson 1994, 83). Perushoitotilanteilla on keskeinen rooli päivähoiton arjessa. Tyypillisiä perushoitotilanteita ovat ruokailu, puheetuminen, wc-käynnit ja päivälepo. Kaikilla perushoidollisilla toiminnoilla on lasten fyysistä kasvua ja terveyttä ja hyvinvointia ylläpitävä funktio. (Puroila 2003, 46.) Lapsi voi erilaisissa perushoitotilanteissa tai yksin leikkiessään laulaa siitä, mitä on kulloinkin teke-

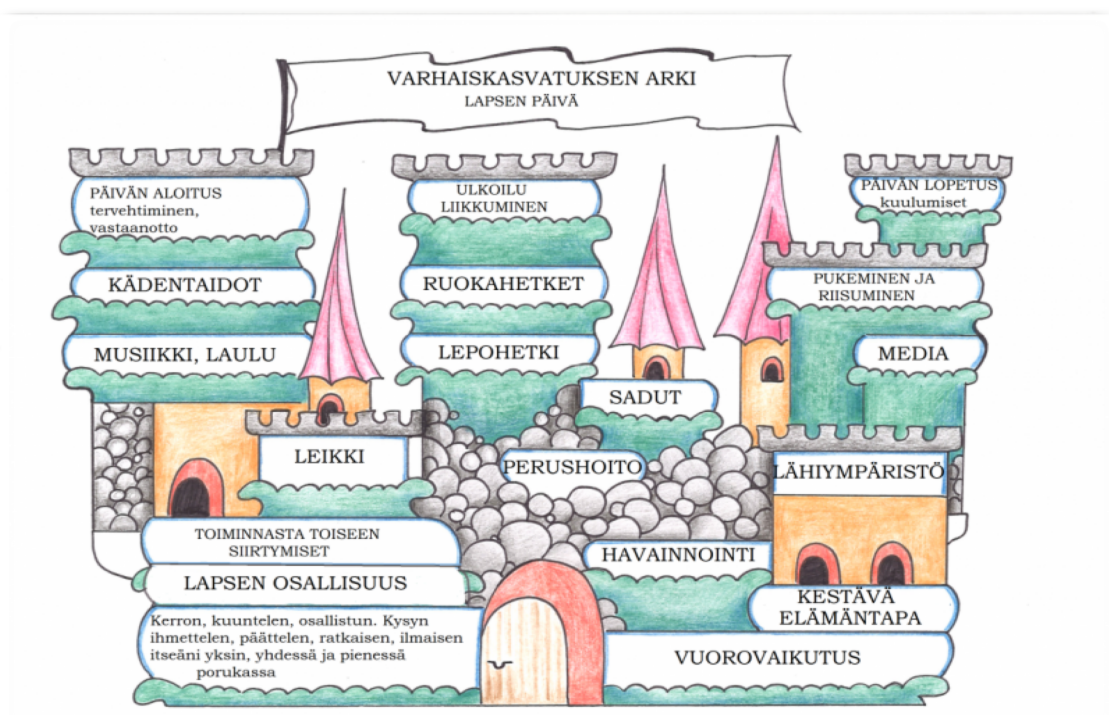
mässä tai mitä seuraavaksi tapahtuu. Tällaiset lapsen lauleskelut ovat usein musiikillisesti yksinkertaisia. Tärkein musiikkikasvatustyö tapahtuu perushoitotilanteissa eli niissä päivän eri vaiheissa, joissa lapsi elää luonnollisessa vuorovaikutuksessa kasvattajien kanssa. Lapsen kehitykselle hyvinkin merkittävää voi olla nonverbaali ja musiikillisia aineksia sisältävä vuorovaikutus. (Fredrikson 1994, 58, 84.) Lapsi voi saada turvallisuudentunteen kokemuksia ja korvaamatonta mielihyvää päiväkodin arkitilanteisiin luontevasti liittyvästä musiikista (Ruokonen 2001, 121).

Malmivirta (2010) kuvailee taiteen olevan elämys, joka rikastuttaa arkipäiväisiä tapahtumia ja kokemuksia muuttaen ne merkityksellisiksi elämyksiksi. Päiväkodissa päivittäisen musiikkitoiminnan järjestäminen on helppoa ja pienistä hetkistä voidaan saada aikaan iso ja lapsille merkityksellinen kokonaisuus. Musiikkia on helppo integroida kaikkeen toimintaan aina lyhyistä perushoitotilanteista suuriin juhlahetkiin. Kaikki musiikkikasvatukselliset tilanteet ovat merkityksellisiä niiden laajuudesta riippumatta. Musiikkia voidaan siis liittää joko suunnitellusti tai spontaanisti mukaan kaikkeen toimintaan. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 49; Ruokonen 2000, 73.) Etukäteen suunnitellun toiminnan lisäksi aikuinen voi tarttua taidekasvatuksellisiin spontaaneihin pedagogisiin hetkiin. Aikuinen voi poimia lapsen puheesta sanan, joka johdattaa heidät lauluun tai loruun tai lapsen liikkeestä voi napata rytmin, jota voidaan yhdessä toistaa ja kehitellä. (Kalliala 2012, 217.)

Kasvattaja voi itse vaikuttaa suuresti siihen, minkälaisen käsityksen lapsi saa laulun käyttömahdollisuuksista erilaisissa tilanteissa. Jos lapsi tottuu siihen, että musisointi tapahtuu aina esimerkiksi laulusalissa ja ainoastaan musiikkituokioiden aikana saa laulaa ja soittaa, lasta kasvatetaan musiikin liian välineelliseen käyttöön. Musiikin tulee olla päiväkodissa luonnollinen ilmaisun keino mihin aikaan tahansa ja missä paikassa tahansa. (Fredrikson 1994, 76.) On tärkeää, että yhdessä lapsen kanssa ja lapselle lauletaan eri tilanteisiin sopivia lauluja. Lapset pitävät unilauluista ja perushoitotilanteisiin liittyvistä lyhyistä ja helpoista lauluista. Lapsen oma laulu kehittyy ainoastaan aikuisen laulun perustalta. (Ruokonen 2000, 79.) Päiväkodin musiikkikasvatus ei saisi olla erillinen saareke päiväkodin toiminnoissa. Iloa arkeen tuovat päivittäiset hyräilyt, lauleskelut ja leikit. Musiikin liittäminen arjen toimintoihin voi myös helpottaa erilaisten tilanteiden sujumista. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 48-49.)

Lapsi oppii parhaiten itse tekemällä ja ilmaisemalla, jonka vuoksi lapsen spontaanille ilmaisulle tulisi varata tarpeeksi aikaa (Karling ym. 2009, 245). Lapsen spontaanit laulut

ja niiden keksiminen tulevat luontevasti, jos lapsen kanssa on laulettu paljon. Länsimaisessa musiikkikasvatuksen kulttuurissa on spontaania improvisaatiota enemmän painotettu tutun musiikin toistamista. (Ruokonen 2000, 79.) Lasten musiikkikulttuurin ja kokemusten ei tulisi olla pelkästään aikuisen ohjaamaa. Lapsilla pitäisi olla mahdollisuuksia vaikuttaa oman musiikkinsa sisältöihin. Ideaalitalanne olisi, jos päiväkodissa olisi sopivassa suhteessa ohjattua musiikkikasvatusta sekä lasten omaa musisointia. (Leppänen 2010, 187). Kuva varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikasta (Kuva 1) havainnollistaa sen, että varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaan kuuluu monia pedagogisia erilaisia tilanteita. Näihin kaikkiin tilanteisiin voidaan liittää musiikkia luovasti ja rohkeasti.

Kuva 1. Varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikka (© Hämeenkyrön kunta 2017 [http://www.hameenkyro.fi/palvelut/varhaiskasvatus/vasu/kuulluksi/arjen-pedagogiikka/.](http://www.hameenkyro.fi/palvelut/varhaiskasvatus/vasu/kuulluksi/arjen-pedagogiikka/))

4.2 Musiikki kuuluu kaikille

YK:n ihmisoikeuksien julistus linjaa, että ”jokaisella tulee olla oikeus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin, kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla sekä mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti.” Keskeisessä roolissa kulttuurisia perusoikeuksia ja hyvinvoinnin ulottuvuuksia tarkastellessa ovat taide ja luova toiminta. (Laitinen 2017, 10-11.) Varhaisiän

musiikkikasvatuksen ensisijaisena tarkoituksena on lapsen rakkauden herättäminen musiikkia kohtaan. Musiikin aikaansaamat tunteet ja tilanteet voivat vahvistaa lapsen omaa olemassaolon tunnetta ja hyviä vuorovaikutussuhteita musiikin parissa. Nämä rakentavat ihmisessä elävää ja lämmintä suhdetta sekä muita ihmisiä, että musiikkia kohtaan. (Lilja-Viherlampi 2007, 313.) Yksilön käsitys omasta musikaalisuudestaan liittyy kiinteästi omaan minäkuvaan ja sen hahmottamiseen. Kun yksilö on löytänyt oman musiikkiminänsä, hän hyväksyy musikaalisuutensa juuri sellaisena, kuin se hänellä ilmenee. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 9,15.) Musiikillisten kykyjen kehittyminen perustuu sekä perimälle että ympäristön vaikutukselle. Yksilölliset tekijät liittyvät musiikilliseen kykyyn perimän ohella monin tavoin. Musiikilliseen kykyyn voi vaikuttaa esimerkiksi, että mitä taitoja lapsi harjoittelee missäkin ikävaiheessa, millaista musiikkia hän harrastaa ja mistä lapsi on itse kiinnostunut. (Louhivuori ym. 2009, 150.)

Lapselle pitää antaa mahdollisuus kokea iloa ja onnistumisen kokemuksia hänen musisoidessaan, jonka vuoksi musisoinnin tulee olla spontaania ja paineetonta. Lapselle ei saa luoda sellaista tunnetta, että musiikillinen kokemus arvioitaisiin ainoastaan joko oikealla tai väärällä tavalla suoritetuksi. Laulujen oppiminen ja yksin esiintyminen vahvistavat lapsen itsetuntoa, ja lapsi saa näin onnistumisen kokemuksia sekä uusia elämyksiä. Kasvattajan tulisi tarkastella ja tukea lapsen yksilöllistä musiikillista kehitysvaihetta. Lapsille on tärkeää painottaa, että heidän ei tarvitse verrata itseään musiikillisessa lahjakkuudessa muihin lapsiin. Lapset saavat kasvaa ja kehittyä musiikillisessa ilmaisussaan ja löytää yksilölliset musiikillisen kokemisen ja tekemisen vahvuutensa yksilölliseen tahtiinsa. (Ruokonen 2001, 123-132.)

Jo pienissä lapsissa on erilaisia musiikin käyttäjiä. Lapsi elää ja tuottaa musiikkia oman persoonallisuutensa mukaisesti. Ulospäin suuntautunut ja hyvän itsetunnon omaava lapsi antaa oman äänensä soida vapaasti, kun taas hiljaisempi lapsi elää saman tilanteen itsekseen, melkein kenenkään huomaamatta. Tilanteen merkitys voi olla kuitenkin lapselle yhtä suuri hänen kokonaispersoonallisuudestaan riippumatta. (Fredrikson 1994, 89.) Mukaansatempaavimmat musiikkihetket ovat vapaaehtoisia ja kaikkien näkökulmasta miellyttäviä. Täten lapset saavat kokea musiikin ilon ja kauneuden itse. Kun kasvattaja luo kiehtovaa musiikillista toimintaa lapsille päivittäin, jopa vastahakoiset lapset haluavat osallistua toimintaan ennemmin tai myöhemmin. (Izumi-Taylor ym. 2012, 38.) Varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena ei ole pyrkiä muokkaamaan lasten mie-

lenkiinnonkohteita. Keskeisenä tarkoituksena on se, että jokaisella lapsella olisi mahdollisuus kokea musiikillisia elämyksiä, musiikillisiä kokemuksia ja ilmaista itseään. (Ruokonen 2016a, 14.)

Useasti musiikin harrastaminen mielletään hyödylliseksi vain lahjakkaille lapsille. Erilaiset tutkimukset kuitenkin osoittavat sen, että musiikillisesta toiminnasta hyötyisivät merkittävästi ne lapset, joilla on haasteita jollakin kehityksen osa-alueella. Esimerkiksi lukeamisen ja kirjoittamisen haasteita omaavat ja motorisessa kehityksessä jäljessä olevat lapset hyötyisivät musiikista oman kehityksensä tukena. (Huotilainen 2011, 43-46.) Musiikkia tulisi erityisesti käyttää työvälineenä lasten kanssa, jotka ovat hyvin ujoja tai aktiivisia, joilla on kehityksen viivästymää tai jotka tarvitsevat erityistä tukea (Vesterlund 2015, 22).

Lapset toimivat erilaisissa ryhmissä eri tavoin, aivan kuten aikuisetkin. Toisille lapsille tulee luonnostaan kaikkeen toimintaan aktiivisesti osallistuminen, toiset lapset lämpiävät toiminnalle hitaammin. Musiikkitoiminnan suunnittelussa tulisi ottaa lapset huomioon omina yksilöinä ja persooninaan; jokaisesta lapsesta löytyy vahvuuksia. Lasten persoonallisuuden laajentaminen on mahdollista musiikin kautta, jonka myötä arka ja hiljainenkin lapsi voi löytää itsestään räväkempiä piirteitä ja uskaltautua käyttämään omaa ääntään ryhmässä. Rauhaton ja villi lapsi voi taas löytää itsestään muiden kuuntelemisen ja keskittymisen taidon. Lapsi voi myös oppia musiikin kautta hiljentymään ja keskittymään asioihin pitkäkestoisemmin. Oppiminen on lapselle aina hyvin riemukas tapahtuma, johon jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus omista taidoistaan riippumatta. Kunhan aikuinen välittää lapselle rakkauden musiikkia kohtaan, jokainen lapsi voi osallistua musiikkiin omalla tavallaan. Lapsilla on omat oppimistapansa ja vahvuutensa, jonka vuoksi jokainen lapsi on omalla persoonallisella tavallaan lahjakas. Kasvattajan on tärkeää sisäistää, että musiikki kuuluu kaikille. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 45-48; Ruokonen 2000, 81.)

4.3 Kasvattajan asenteiden ja toiminnan merkitys

Kaikki kasvattajat ovat erilaisia yksilöitä vahvuuksineen, ominaisuuksineen ja puutteineen. Lasten parissa tehtävässä työssä kasvattajan persoonallisuus on hyvin merkittävä tekijä. (Koivunen 2009, 122.) Lastentarhanopettajilla ja päivähoidon muulla pedagogisella henkilökunnalla on suuri vastuu lasten musiikkikasvatuksen toteutumisesta. Kasvattajien tulee pohtia, että miksi ja miten he opettavat lapsille musiikkia. (Ruokonen 2001,

121.) Varhaiskasvatuksessa työskentelevän aikuisen täytyy olla innostunut ja innostava. Kasvattaja ei saa takertua omiin rajoituksiinsa sanomalla, että ”ei ole jotain tyyppiä” – hänen on suhtauduttava taidekasvatukseen osana omaa varhaiskasvatustyötään päiväkodissa. Iloinen asenne taidekasvatukseen vahvistuu omien taitojen ja itsevarmuuden karttumisen myötä. (Kalliala 2012, 217.) Musiikillisen identiteetin omaava henkilö ymmärretään yleistettäessä ihmiseksi, jolla on jonkinlaisia musiikillisiä esiintymislahjoja. Musikaalisuuden käsite on paljon enemmän kuin lahjakkuus laulamissa tai instrumentin soiton hallinnassa - musikaalisuus on herkkyyttä musiikkiin. (Stunell 2010, 86-87.)

Kasvattajan musiikillisen toiminnan järjestämisessä heijastuu hänen oma asenteensa musiikkia kohtaan. Musiikkikasvatuksessa tarvitaan laaja-alaista ja uteliasta työtettä sekä omien arvojen ja kasvatuskäytännöiden aktiivista punnitsemista. Sen vuoksi opettaminen ainoastaan yhden metodin avulla ei riitä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 9.) Kasvattajan voi olla haasteellista herättää lapsissa aktiivisesti uusia musiikillisiä kiinnostuksen kohteita. Lähtökohdaksi ohjaukselle on lapsilähtöisyys ja lasten musiikillisten kehitysvaiheiden ja kiinnostuksen kohteiden hahmottaminen. (Ruokonen 2016b, 126.) Lapsi innostuu toiminnasta ja haluaa oppia lisää, kun toiminta on mielenkiintoista, tavoitteellista ja lapselle sopivasti haastavaa. Jokaiselle lapselle on tärkeää, että he saavat tarpeeksi onnistumisen kokemuksia ja omasta toiminnastaan syntyvää iloa. Lapselle on tärkeää saada iloa myös itsestään uuden oppijana. (Opetushallitus 2016, 20.)

Kasvattajalta olisi hyvä löytyä takataskusta musiikkia erilaisiin tilanteisiin, jotta hänen on helppoa hyödyntää spontaaneja arjen tilanteita musiikkikasvatuksessa. Lauluja on hyvä kerätä itselleen ylös ja opetella ulkoa. Näiden materiaalien oppiminen kehittyy luonnollisesti työkokemuksen myötä, mutta on myös kasvattajan omasta aktiivisuudesta kiinni, että millä tavoilla ja kuinka paljon hän käyttää musiikkia arjen erilaisissa tilanteissa. (Karling ym. 2009, 248; Ruokonen 2016a, 157.)

Lapsi ottaa mallia kasvattajan toiminnasta. Kasvattajan ollessa innostava, luova ja rohkea itsensä toteuttaja, lapsikin kiinnostuu musiikista ja seuraa kasvattajan toimintaa. Arvostelusta vapaa ilmapiiri on tärkeää, jotta lapsi kykenee nauttimaan musiikista. Kasvattaja voi tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä musisoidessaan aktiivisesti lapsen kanssa. Kasvattaja pystyy oivaltamaan lapsen ajattelua mitä parhaimmalla tavalla yhteisen musisoinnin kautta. (Ruokonen 2016a, 13-16.) Päiväkodissa lapsen lähellä olevat aikuiset ovat niitä, jotka luovat omalla toiminnallaan ja olemuksellaan ilmapiirin, jossa lapsi kasvaa ja alkaa muodostaa käsitystä itsestään ja omista taidoistaan. Myönteisellä tunnelmalla on merkittävä rooli lapsen suotuisaan kehitykseen. Pieni lapsi tarvitsee

vielä aikuisen rohkaisua ja kannustusta, kun hän alkaa ottaa uusia asioita haltuunsa tutkimisen ja opetteluun kautta. Herkkyyden taidon omaava kasvattaja ymmärtää lasten aloitteita, mielenkiinnonkohteita ja tarpeita ja osaa vastata niihin lapsen tarvitsemalla tavalla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 21.) Musiikkiin liittyvät taidot voivat kehittyä lapselle hyvinkin merkityksellisiksi, jos lapsi on itse kiinnostunut musiikista ja hänellä on musiikillisia valmiuksia sekä musiikkiin kannustava oppimisympäristö (Malmivirta 2010; Nurmi ym. 2014, 25).

Musiikki innostaa lasta, kun se liittyy häntä kiinnostaviin ja häntä lähellä oleviin asioihin (Karling ym. 2009, 248). Kasvattajan on tärkeää pystyä samaistumaan lapseen ja osata asettua lapsen asemaan. Motivaatio musisoinnille herätetään lapsen kiinnostuksenkohteiden kautta, joten kasvattajan tulee olla perillä lapsia kiinnostavista ajankohtaisista teemoista ja yksilöllisistä mielenkiinnonkohteista. Hyvä musiikkikasvattaja osaa liittää musiikin lasta lähellä oleviin toimintoihin ja asioihin luontevasti. Laadukkaan musiikkitoiminnan edellytys on työstään innostunut kasvattaja, joka saa omalla innostuneisuudellaan lapset mukaan toimintaan. Keskeisiä asioita kasvattajan roolissa musiikkikasvatuksessa ovat kasvattajan kontakti lapseen, kyky heittäytyä lasten maailmaan, oma asenne, kyky kuunnella ja huomioida lasta sekä kommunikoida lasten kanssa. Musiikkikasvatus on lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikusta, jossa aikuisen on tärkeää antaa lasten oivaltaa itse asioita. Päiväkotien musiikkikasvatus saattaa olla suunnittelematonta, eivätkä tavoitteet kohtaa todellisuutta. Kasvattajan on siis tärkeää huolehtia siitä, että musiikin eri osa-alueet huomioidaan musiikkikasvatuksen suunnittelussa monipuolisesti esimerkiksi musiikin prosessipyörää (Kuvio 1.) hyödyntäen. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 47-50; Ruokonen 2000, 81.)

Jokainen lapsiryhmä sisältää erilaisia persoonallisuuksia ja kaikki lapset ovat omalla tavallaan lahjakkaita. Kasvattajan tehtävänä on löytää kunkin lapsen vahvuudet. Yhdessä lasten kanssa pohtiva kasvattaja saa tärkeää tietoa siitä, mikä lapsia kiinnostaa. Kasvattajan tulee pohtia musiikkikasvatusta suunnitellessaan, että mitä musiikillisia asioita hän haluaa kulloinkin ottaa esille ja millä tavoin. Kasvattajan on myös tärkeää pohtia, että miten voi integroida eri osa-alueita yhteen. Musiikkikasvatuksen suunnittelu on tiimityötä ja on hyvä, jos kasvattajilla on omat vastualueensa mielenkiinnonkohteidensa ja taitojensa mukaan. Näin saadaan paras mahdollinen paketti tukemaan lapsen musiikillista kehitystä. Kasvattaja voi lähestyä musiikkikasvatusta myös omien vahvuusalueidensa kautta, esimerkiksi liikunnallisen taustan omaava kasvattaja voi tuoda musiikkia lasten arkeen luontevasti musiikkiliikunnan kautta. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 46-49;

Ruokonen 2016a, 16.) Kasvattajan on pohdittava musiikillista toimintaa suunnitellessaan, että miten hän voi toteuttaa musiikkikasvatusta yksilöiden erityistarpeet huomioiden. Ideaalilanteessa lasten erilaisuus ja erilaisuuden huomioiminen koetaan taakkana olon sijaan rikkautena. (Ranta-Meyer & Kaikkonen 1998, 66-72.). Kiteytetysti varhaisiän musiikkikasvatuksessa keskeisimpinä asioina pidetään lapsiin ja musiikkiin kohdistuvaa rakkautta, sekä intoa ja antaumusta hyvän elämän edistämiseen musiikin kautta (Ruokonen 2016a, 17).

5 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSIN KUVAUS

5.1 Kehittämistyön menetelmät

Kun olin saanut selville kehittämistyön päätavoitteet ja kehittämistehtävän, oli aika alkaa pohtia kehittämistyön tukena käytettäviä menetelmiä. Ojasalo ym. (2015, 104) toteavat, että kehittämistyössä on mahdollista käyttää useampia eri menetelmiä kehittämisen tukena. Koin tarpeelliseksi käyttää sekä kehittämismenetelmiä että tiedonhankintamenetelmiä, jotta saan tehtyä ideakansiosta Sinikellon henkilökunnan tarpeita ja toiveita vastaavan. Tutustuin kehittämisprosessin aikana aiheeseeni liittyvään kirjallisuuteen, olemassa oleviin tutkimuksiin sekä aihealuetani lähellä oleviin aikaisempiin kehittämisraportteihin. Musiikista suoranaisesti liittyen arjen pedagogiikkaan ei oltu tehty paljoa tutkimuksia, mutta löysin kuitenkin useita laadukkaita tutkimuksia ja teoksia liittyen musiikkiin varhaiskasvatuksessa. Kehittämismenetelmien käytön myötä sain syvempää tietoa aiheestani ja minun oli helpompaa lähteä pohtimaan kehittämistyöni tueksi sopivia tiedonhankintamenetelmiä.

Valitsin kehittämistyöni tiedonhankintamenetelmiksi kyselyn ja osallistuvan havainnoinnin. Havainnoinnin avulla on mahdollista täydentää kyselystä saatua tietoa tai vastavasti kyselyllä voidaan täydentää havainnointia (Ojasalo ym. 2015, 114). Tiedonhankintamenetelmiä käytetään toiminnallisissa opinnäytetyöissä, jotta saataisiin selvitettyä kohderyhmän tarpeita ja toteutettua tuote tai tapahtuma kohderyhmälähtöisesti. Aineistoa voidaan kerätä tiedonhankintamenetelmien keinoin myös, jos aiheesta on niukasti tutkittua tietoa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57.)

Kehittämisprosessissa tuotettu tieto on luonteeltaan käytännöllistä ja näin ollen saadun tiedon tehtävänä on kehittämisen tukeminen (Toikko & Rantanen 2009, 113). Kyselyn käyttö vaatii aiempaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Ilman aiempaa tietoa kyselylomakkeen suunnittelu voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta. (Ojasalo ym. 2015, 122). Itselläni ei ollut aiheesta kovin laajaa ennako-osaamista, mutta olin oman mielenkiintoni myötä perehtynyt aiheeseen kirjallisuuden kautta jo jonkin verran. Keskustelin ensimmäisellä musiikkityöryhmän tapaamisella työntekijöiden kanssa siitä, että millä tavoin kysely olisi heidän näkökulmastaan parasta toteuttaa. Työryhmä päätyi sähköisesti tehtävään kyselyyn. Sähköisen kyselyn etuna on se, että siihen pystyy vastaamaan kätevästi arjen työtehtävien ohessa itselleen sopivimpana ajankohtana. Aloitin kyselylomakkeen suunnittelun ja

laatimisen hyvissä ajoin ennen suunniteltua lähetyspäivämäärää. Halusin, että kyselylomake on visuaalisesti silmää miellyttävä, yksinkertainen ja sellainen, johon olisi mahdollisimman vaivatonta vastata arjen kiireissä. Näiden seikkojen vuoksi kiinnitin huomiota kyselyn pituuteen, kysymysten asetteluun, kirjoitusmuotoon ja visuaalisuuteen. Hirsjärvi ym. (2015, 204) korostavat, että lomakkeen tulee olla ulkoasultaan moitteeton ja näyttää helposti täytettävältä. En jättänyt kysymysten alle valmiiksi tilaa vastauksille, koska kyselyn sähköisen muodon ansiosta vastaaja pystyi itse lisäämään tilaa tekstille oman vastauksensa pituuden mukaan.

Laadin kyselylomakkeeseen lähetekirjelmän jälkeen neljä avointa kysymystä (Liite 1.) Lähetekirjelmässä kerroin lyhyesti kehittämistyöni tarkoituksesta ja tavoitteista. Toteutin kyselyn avoimia kysymyksiä käyttäen, koska tämän kyselyn tavoitteena oli saada kattavasti laadullista tietoa liittyen aiheeseeni. Avoimien kysymysten ansiosta kyselyyn vastaajalla on mahdollisuus laajoihin omin sanoin ilmaistuihin ajatuksiin aiheeseen liittyen (Hirsjärvi ym. 2015, 201). Laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää suositellaan käytettävän niissä tilanteissa, ”kun tiedollinen mielenkiinto on ymmärtää asioita” ja tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti. (Vilkkä & Airaksinen 2000, 18; Vilkkä & Airaksinen 2003, 63.) Halusin kyselyn myötä saada selville, että minkälaiset käsitykset työntekijöillä on oman toimintansa taustalla päiväkodissa. Kehittämishankkeessa laadullinen tutkimusmenetelmä on hyvä vaihtoehto, kun tarkoituksena on toteuttaa jokin kohderyhmälähtöinen idea. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä käytetään kysymyssanoja mitä, miten ja miksi. Näiden kysymyssanojen myötä vastaajalle mahdollistuu omien ajatusten ja näkemysten kuvailu. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63.)

Kyselyn valmistuttua lähetin sen sähköpostitse liitteenä ryhmille. Opinnäytetyötä tehtäessä aineistoa tulee ryhtyä analysoimaan heti sen saatuaan (Hirsjärvi ym. 2015, 224). Saatuaani työntekijöiltä sähköisesti kaikki vastaukset pyytämäni päivämäärään mennessä, tarkastin ne ja analysoin vastaukset tehden niistä itselleni yhteenvedon. Tämän yhteenvedon myötä minulla oli jo paljon selkeämmät lähtökohdat lähteä työstämään ideakansiota. Kyselyn kautta saamani tulokset olivat hyvin hyödynnettävissä tuotokseeni nähden, joten tulokset olivat käyttökelpoisia (Toikko & Rantanen 2009, 125). Sain alkukartoituskyselyn myötä paljon arvokasta tietoa henkilökunnan ajatuksista arjen musiikkipedagogiikkaan liittyen. Vastausten myötä minulle ilmeni, että musiikkia käytetään päiväkodissa hyvin vaihtelevissa määrin ja muodoin. Kyselylomakkeissa toistuivat melko samankaltaiset teemat, joten yhdistelin vastauksia lausekokonaisuuksiksi niitä analy-

soidessani. Lisäsin tähän raporttiin vastausten väleihin ryhmiltä saamiani suoria lainauksia havainnollistamaan työntekijöiden toiveita konkreettisesti. Koodasin kyselylomakkeet ryhmittäin, joka ilmentää kyselyn luotettavuuden. Käyn seuraavaksi läpi vastaukset pääpiirteittäin aloittaen ensimmäisestä kysymyksestä ja edeten aina kohti neljättä kysymystä.

Musiikkia on lasten arjen tilanteissa muun muassa lepoaikaan rentoutusmusiikkina ja erilaisia genreja kuunnellen. Musiikkia käytetään päiväkodissa myös päivittäistoimintojen yhteydessä, joka tarkoittaa käytännössä ohjeiden antamista, leikki-tilanteita ja ohjattuja tuokioita. Edellä mainittujen lisäksi kyselyssä ilmeni, että lasten kanssa lauletaan ruokalauluja ja lapsille lauletaan ohjeita, asioita ja läsnä olevien lasten nimiä.

”Musiikki kulkee läpi päiväkotipäivän. Siirtymät, ruokailu, aamu- ja iltapäivätoiminnot toteutuvat tavalla tai toisella musiikkia, rytmikkaa, soittamista tai laulua hyödyntäen.” R1

”Esimerkiksi lauleskelua leikin ja siirtymätilanteiden lomassa.” R3

Musiikkia voisi kyselyn tulosten mukaan käyttää monipuolisemmin arjen kasvatustilanteissa tuomalla mukaan laajemmin musiikin eri osa-alueita ja näkemällä kaikki arjen tilanteet oppimistilanteina. Musiikkia voitaisiin käyttää arjessa mahdollisimman laajasti lasten mielenkiinnonkohteita hyödyntäen. Soittimia voitaisiin hyödyntää enemmän esimerkiksi siten, että lapsi soittaa soitinta saatuaan jonkin arjen tilanteen valmiiksi. Pukeutumistilanteissa ja siivotessa voitaisiin hyödyntää musiikkia ja lauluja.

”Toivoisin selkeitä ideoita kuinka toteuttaa musiikkikasvatusta kiireisessä arjessa mahdollisimman sujuvasti ilman suurempia esivalmisteluja.” R2

”Tuoda vielä laajemmin musiikin osa-alueita. Laulua tulee käytettyä eniten.” R4

Työntekijät toivoivat kansiossa löytyvän lauluja teemoittain (esim. ruokalaulut, siisteyskasvatukseen ja arjen tilanteisiin kuten siivoukseen liittyvät), musiikin hyödyntämistä siirtymätilanteissa sekä ideoita rentoutumiseen ja rauhoittumiseen. Kansioon toivottiin esimerkkejä musiikin eri osa-alueiden käytöstä monipuolisesti arjen eri toiminnoissa. Yhdessä vastauksessa ilmeni, että työntekijöillä on suuret laulukokoelmat ja korkea musiikillinen taitotaso. Tämän vuoksi he toivoivat uusia, helposti muokattavia lauluja joissa olisi tuttu sävel eri sanoilla. Vastauksessa painotettiin, että vinkit musiikkihetkien tai laulujen opetteluteknikoihin eivät ole heille tarpeen. Kyselystä ilmeni, että kansiossa voisi

esitellä lyhyesti ikäkausille ominaiset piirteet, tavoitteet ja vinkit niiden tukemiseen. Tukea kaivattaisiin kanteleen, nokkahuilun, ukulelen ja muiden soittimien säestykseen.

” Esimerkkejä miten voisi toteuttaa musiikin eri osa-alueita monipuolisesti arjen eri toiminnoissa. (Ei tuokioilla) ” R4

Kansion musiikillisista ideoista toivottiin moneen eri tilanteeseen ja usealle ikäryhmälle sopivia. Työntekijöiden toiveena oli saada sellaisia ideoita, joita kaikki voivat toteuttaa helposti riippumatta musiikillisesta osaamisesta. Ideoissa toivottiin huomioitavan ajan käyttöä ja aikuisten lukumäärää, sillä arjessa aika on rajallista. Kansiosta toivottiin helposti ymmärrettävää selkeän sisällysluettelon avulla ja siihen toivottiin myös lasten ajatuksia musiikista, huoltajien osallisuuden pohtimista, kuvia ja taulukoita.

” Yksittäiset ideat muutamalla lauseella kuvattuna toimivat arjen opiskelussa paremmin kuin monen sivun mittaiset teoriaosuudet. ” R1

” Konkreettisia esimerkkejä arjen eri toiminnoissa. Esimerkiksi jaoteltu päivä osiin ja siihen esimerkkejä musiikkikasvatuksen toteuttamisesta eri ajankohdissa/toiminnoissa päivää. ” R4

” Toivomme konkreettista työvälinettä, josta helppo napata vinkit. ☺ ” R3

Kattavien vastausten saamisen edellytyksenä oli oman kokemukseni mukaan se, että laadin tarpeeksi yksinkertaisia ja ytimekkäitä kysymyksiä. En olisi saanut yhtä informatiivisia vastauksia tästä kyselystä, jos olisin tehnyt kysymykset esimerkiksi monivalintamuotoisesti. Koen, että käyttämäni kysymyssanat ”millä tavoin, miten ja millaisia” olivat toimivia teettämässäni kyselyssä. Saamieni vastausten pohjalta minun oli selkeämpää lähteä suunnittelemaan ja ideoimaan tuotosta, koska tiesin työntekijöiden musiikillisen lähtötason, toiveet ja odotukset tuotokseeni liittyen.

Osallistuvaa havainnointia kehittämismenetelmänä hyödyntäen on mahdollista saada tietoa siitä, mitä luonnollisissa toimintaympäristöissä tapahtuu ja kuinka ihmiset niissä toimivat (Ojasalo ym. 2015, 114). Vaikka olin tehnyt jo työvuoroja Sinikkelossa, koin tarpeelliseksi käydä ainakin yhtenä päivänä kiireettömästi havainnoimassa päiväkodin arjen toimintaa. Työvuorossa lapsiryhmässä vastuullisena ollessa ei pysty keskittymään havainnointiin tuotteliimmalla mahdollisella tavalla. Olin havainnoimassa Sinikkelossa 8.5.2017. Havainnoin kaikkien ryhmien musiikkileikkikoulut, esikoululaisten soitinvalmennukset ja ohella havainnoin myös päiväkodin yleistä toimintaa ja toimintakulttuuria.

Osallistuin havainnointipäiväni aikana päivän toimintaan selkeästi passiivisemmin kuin töissä ollessani, koska minun oli tärkeää ymmärtää havainnoijan roolini. Ojasalo ym.

(2015, 115) ovat kuvailleet kaksi ääripäätä toiminnan havainnoitsijasta: täysin passiivinen havainnoija ja organisaatiota kehittävä aktiivinen konsultti. Pysin toimimaan näiden ääripäiden välillä intensiivisesti havainnoiden ja havaintojani ylös kirjaten, mutta kuitenkin päiväkodin toimijoiden kanssa aidosti ja luontevasti vuorovaikuttaen. Työyhteisössä sisällä olo mahdollisti havainnoinnin siten, että päiväkodin toimijat eivät hämmentyneet läsnäolostani tai toimineet tilanteissa eri tavalla kuin normaalisti. Kirjoitin sekä työvuoroissa ollessani, että varsinaisen havainnointipäiväni aikana havaintoni tarkasti ylös opinnäytetyöviikkooni.

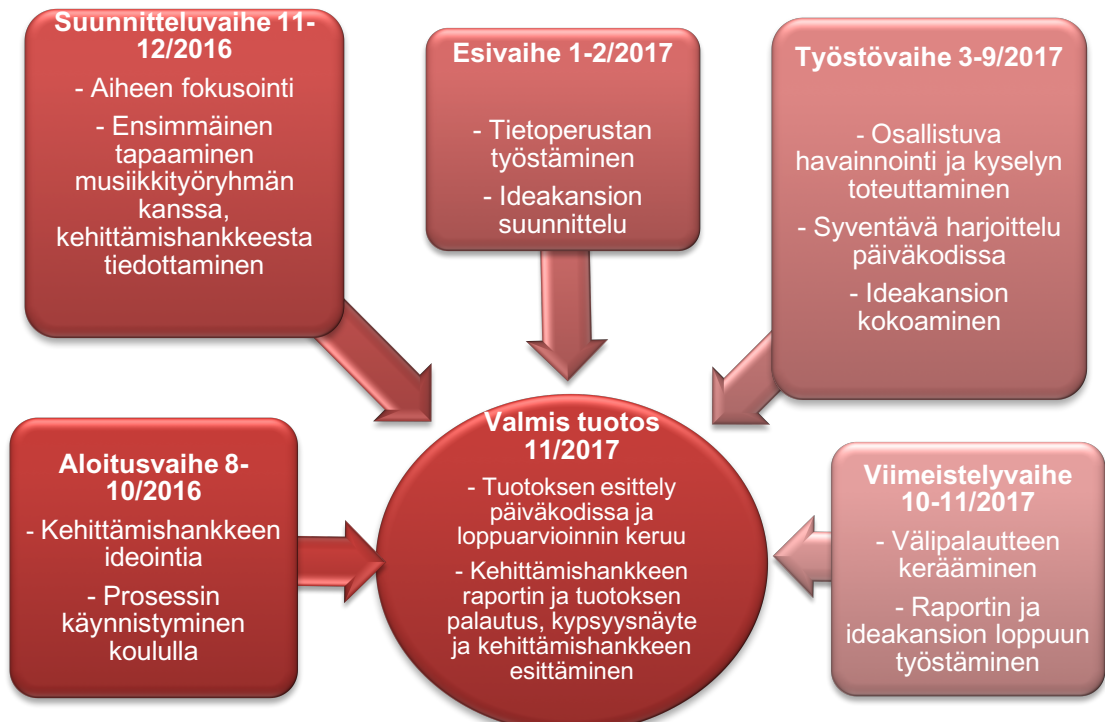
Havainnoidessani kiinnitin huomiota erityisesti siihen, millaisesta toiminnasta lapset innostuvat ja kuinka kasvattajat ilmentävät musiikkia varhaiskasvatusympäristössä. Havaitsin lasten osallistuvan musiikkileikkikouluun ja soitinvalmennuksiin pääsääntöisesti innokkaasti ja aktiivisesti. Olisin tarvinnut useamman havainnointipäivän, jotta olisin saanut kattavamman kokonaiskuvan kasvattajien suhtautumisesta ja tarttumisesta monipuolisesti arjen musiikillisiin hetkiin. Aiempi työkokemukseni kyseisessä päiväkodissa ja teettämäni kysely auttoivat kuitenkin hyvin kokonaiskuvan ja kehittämistarpeiden arvioinnissa ja hahmottamisessa. Syventävä harjoittelujaksoni päiväkodissa mahdollisti sen, että pystyin vielä syksyllä kiinnittämään huomiota lasten mielenkiinnonkohteisiin ja kasvattajien toimintaan arjen tilanteissa. Jos minulla ei olisi ollut harjoittelua päiväkodissa, olisin mennyt vähintään kolmena päivänä tekemään aktiivista osallistuvaa havainnointia.

Tämän prosessin aikana minulle selvisi konkretian tasolla, että musiikki on todella merkityksellistä erilaisissa arjen tilanteissa. Lisättyäni itse enemmän musiikkia työskentelyni tueksi, huomasin joidenkin tilanteiden sujuvan huomattavasti aikaisempaa paremmin. Esimerkiksi laulupuheen lisääminen työskentelyni tueksi toimi hyvin ja lapset kuuntelivat annettuja ohjeita paremmin. Laulupuhe tarkoittaa terminsäkin mukaisesti käytännössä sitä, että lauloin lapsille arkipäiväisiä ohjeistuksia yksinkertaisella melodialla. Havaintoni osoittivat sen, että varhaiskasvatuksen arjessa pitäisi käyttää musiikkia paljon enemmän sekä määrällisesti että laadullisesti. Havainnoinnin myötä sain selville lisää myös päiväkodin toimintakulttuurista, lasten mielenkiinnonkohteista, musiikkileikkikoulun sisältöalueilta ja henkilökunnan musiikillisista valmiuksista. Havainnointipäivän, arjen havainnoinnin ja kyselyn tulosten myötä minun oli helpompaa alkaa pohtia tuotokseeni tulevia teemoja.

5.2 Kehittämistyön prosessin kuvaus

Kehittämistoiminnan malleihin tutustuessani ajattelin, että lineaarinen malli kuvastaisi parhaiten omaa tapaan työstää kehittämisprosessia. Lineaarinen malli tuntui kuitenkin omaan tyyliini nähden liian pelkistetyltä ja suoraviivaiselta. Olen toimijana sellainen, joka kaipaa työskennellessään konstruktivistisen mallin piirteitä. Konstruktivistisessa mallissa kehittämishanke suunnitellaan huolellisesti, osallistetaan toimijoita, työ vaiheistetaan ja opitaan toiminnan kautta. Näiden lisäksi konstruktivistisen mallin ajatuksessa on läsnä tutkimuksellinen kehittämisote sekä monipuolista menetelmäosaamista. Mallissa korostuu pedagogisen työtteen lisäksi yhteisöllinen ja osallistava näkökulma. Konstruktivistinen malli mahdollistaa inhimillisten tekijöiden huomioinnin, joka tarkoittaa käytännössä prosessin aikana pysähtymistä, arviointia ja vuorovaikutteista keskustelua. (Salonen 2013, 16.)

Seuraavaksi esittelen kehittämistyön prosessin vaiheet pääpiirteittäin kuvion muodossa mukaillen Salosen (2013, 20) kehittämistoiminnan konstruktivistisen mallin esimerkkiä. Kaikki prosessini vaiheet tähtäsivät valmiiseen tuotokseen, joka on kuviossa keskellä. En tuonut prosessissani esiin tarkistusvaihetta, koska pysähdyin tarkastelemaan ja refleктоimaan työtäni kriittisesti prosessin aikana jokaisen vaiheen jälkeen ja myös eri vaiheiden aikana. Kuvion jälkeen käyn läpi yksityiskohtaisesti prosessin eri vaiheet.

Kuvio 1. Kehittämisprosessi (mukaillen Salonen 2013, 20)

Aloitusvaihe

Hyvässä opinnäytetyössä pystyy Vilkan ja Airaksisen (2003, 16) mukaan luomaan yhteyksiä työelämään ja syventämään omia tietoja ja taitoja jostakin itseä alalla kiinnostavasta aiheesta. Olin jo pitkään opintojeni aikana pohtinut ideaa tulevalle opinnäytetyölle. Minulle oli alusta asti selvää, että haluan tehdä työni liittyen musiikkiin sosiaalialan kentällä. Halusin saada itselleni lastentarhanopettajan pätevyyden, joten suuntasin syventävät opintoni varhaiskasvatukseen. Oli siis luontevaa tehdä kehittämishanke musiikista varhaiskasvatuksessa. Valitsin kehittämishankkeeni aiheen itse. Kehittämishankkeen aihetta valitessaan tulee pohtia eettisiä näkökohtia ja kysymyksiä. Aihetta pohtiesaan tuleekin kysyä itseltään: ”mikä on opinnäytetyöstä saatava tieto/hyöty?” ja ”onko työ merkityksellinen ja toteuttamisen arvoinen?” (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017.) Näiden kysymysten pohdinnan jälkeen olinkin jo askeleen lähempänä lopullista kehittämishankkeeni teemaa. Hirsjärven ym. (2015, 72) mukaan vapaassa aiheen valinnassa idean tai aiheen löytäminen voi olla ongelma. Omassa kehittämishankkeessani tätä ongelmaa ei muodostunut selkeiden ajatusten ja visioideni ansiosta. Lopullinen aihe alkoi muotoutua itselleni vähitellen, jonka jälkeen otin yhteyttä mahdolliseen toimeksiantajaani.

Otin yhteyttä Pilke musiikkipäiväkotin Sinikellon johtajaan syyskuussa 2016, jolloin opinnäytetyöprosessi käynnistyi koululla. Kerroin johtajalle ajatuksistani kehittämishankkeeseen liittyen. Hän kiinnostui opinnäytetyöni ideasta ja sovimme, että saan päiväkodilta toimeksiannon kehittämishankkeelleni. Salonen (2017, 29) mainitsee, että kehittämistyöhön osallistuvilla tulisi olla yhteneväinen käsitys kehitettävästä kohteesta ja sen muutostavasta. Arjen pedagogisissa tilanteissa musiikin näkyväksi tekeminen oli myöskin päiväkodin johtajan toiveena kehittämistyöltäni, joten olimme samalla aaltopituudella ajatuksinemme. Aloin työstää keksimääni ideaa kirjoittamalla ajatuksiani aktiivisesti ylös vihkoon, joiden pohjalta aloin työstää orientoivaa esseetä lokakuussa 2016.

Suunnitteluvaihe

Aloitusvaiheen jälkeen on kehittämishankkeen suunnitteluvaihe. Suunnitteluvaiheessa täsmennetään ajatuksia kehittämisen realistisista tavoitteista ja pohditaan, mitä edellytyksiä nämä tavoitteet vaativat toteutuakseen. (Salonen ym. 2017, 60.) Suunnitteluvaiheessa opiskelija ja työelämän edustajat eivät voi suunnitella työskentelyyn liittyviä asioita vielä kovinkaan tarkasti. Työskentelyn huolellinen suunnittelu on kuitenkin hyvin tärkeää, ja vasta kokeilemisen jälkeen osataan sanoa mikä käytännössä onnistuu ja toimii.

(Salonen 2013, 18.) Suunnitteluvaiheessa perehdyin tarkemmin kehittämishankkeeseen liittyvään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin, muihin kehittämishankkeisiin sekä mahdollisiin tuleviin kehittämismenetelmiin. Aluksi löysin omasta aiheestani kirjallisuutta melko huonosti, mutta etsinnän myötä löysin kuitenkin luotettavaa ja kattavaa lähdekirjallisuutta.

Marraskuussa 2016 kirjoitin kehittämishankkeen suunnitelman ja rajasin aiheen työmäärältään realistiseksi. Olin aluksi ajatellut tehdä työni kattamaan koko varhaisiän musiikkikasvatuksen. Totesin sen kuitenkin olevan liian suuri ikähaarukka, joten rajasin kehittämishankkeeni 3-6-vuotiaisiin lapsiin. Painotin tuotokseni tekstiosuudessa, että kansiota voi käyttää mukaillen myös alle kolmevuotiaiden lasten ryhmässä. Vielä opinnäytetyön suunnitelmaa tehdessäni ajattelin, että kehittämishankkeeni toiminnallinen osuus tulisi sisältämään kansion lisäksi myös suunnittelemini ja pitämäni musiikkituokioiden havainnointia ja raportointia. Päiväkodin johtaja sanoi palautetta suunnitelmastani antaessaan, että musiikkituokioiden pitäminen ja analysointi ei ole kehittämishankkeessani tarpeellista sen vuoksi, että siinä olisi ollut kaksi aihetta päällekkäin. Johtaja painotti, että kehittämishankkeessani Sinikellolle on tärkeintä musiikin kehittäminen arjen pedagogiikassa. Sinikellolla oli jo paljon aiempaa tietoa musiikkituokioiden pitämisestä ja musiikin vaikutuksista lapsiin, jonka vuoksi olin johtajan kanssa täysin samaa mieltä ja keskityin kehittämishankkeeni fokuksen arjen pedagogiikkaan. Sovimme, että voin kokeilla tuotokseni ideoita käytännössä harjoittelujaksonei aikana.

Marraskuun 2016 lopulla oli kehittämishankkeen suunnitelmatyöpaja, jossa sain ohjaavalta opettajalta ja vertaisopiskelijoilta palautetta sen hetkisestä työstäni. Osallistuin joulukuussa 2016 ensimmäistä kertaa musiikkityöryhmän palaveriin, jossa sain pitää puheenvuoron liittyen kehittämishankkeeseen. Sovimme työryhmän kanssa kansiomuotoisesta toteutustavasta. Osallistuin musiikkityöryhmän palaveriin myös kevään ja syksyn 2017 aikana.

Esivaihe

Kehittämisen prosessin esivaiheessa tarkoituksena on organisoida tulevaa työskentelyä yhdessä muiden toimijoiden kanssa (Salonen 2013, 17). Kerroin musiikkityöryhmän tapamisilla ajatuksistani ideakansioon liittyen ja keskustelimme työryhmälle heränneistä ajatuksista. Tässä vaiheessa prosessia työstin työni varsinaista tietoperustaa, orientoiduin tulevaan ideakansion luomiseen ja osallistuin musiikkityöryhmän palaveriin. Omassa kehittämisen prosessissani esivaiheen ja varsinaisen kentälle siirtymisen välissä kului

melko paljon aikaa. Pidin kuitenkin päiväkodin ajan tasalla työni etenemisestä musiikki-työryhmän kokoontumisten lisäksi säännöllisen sähköisen viestinnän avulla.

Työstövaihe

Salosen (2013, 19) mukaan työstövaihe on kehittämishankkeen tärkein vaihe heti suunnitteluvaiheen jälkeen ja siinä kehittämishankkeen osatekijät realisoituvat. Työstövaiheeni keskeisimmässä vaiheessa, eli toukokuussa 2017, toteutin kyselyn ja osallistuvan havainnoinnin. Työstövaiheessa aktivoituvat ammatilliset kvalifikaatiot, joita voivat olla esimerkiksi suunnitelmallisuus, vastuullisuus, epävarmuuden sieto ja itsensä kehittäminen (Salonen 2013, 18). Työstövaihe oli omassa kehittämisprosessissani se vaihe, jossa minun tuli sietää eniten epävarmuutta. Kyselyn ja havainnoinnin onnistuminen olivat tärkeitä tekijöitä tuotokseni syntyyn nähden. Saatuaani kyselyn vastaukset ja tehtyäni havainnoinnin aloin suunnitella aktiivisemmin ideakansiota. Aloitin 10-viikkoisen syventävän harjoittelun päiväkodissa lastentarhanopettajana elokuussa 2017.

Viimeistelyvaihe

Viimeistelyvaihe työllistää kehittämishankkeen tekijää siksi, että viimeistelyn kohteena on sekä kehittämishankeraportti että tuotos. Nämä kaksi viimeistelyn kohdetta muodostavat yhdessä toiminnallisen opinnäytetyön. Vaiheen vaatavuus saattaa tulla kehittämishankkeen toimijalle yllätyksenä. (Salonen 2013, 18.) Salonen (2013, 18) mainitsee, että viimeistelyvaiheen onnistumisesta vastuu on opiskelijalla itsellään, mutta mukana voi olla muitakin kehittämishankkeeseen osallistuneita toimijoita. Viimeistelyvaiheessa pyysin välipalautetta tuotoksestani lyhyen kyselyn muodossa päiväkodin työntekijöiltä (Liite 2.)

Sain välipalautekyselyyn kaksi vastausta, joiden perusteella pyrin muokkaamaan tuotostani toimivampaan suuntaan. Välipalautteen myötä sain selville, että sen hetkiseen tuotokseen oltiin pääosin tyytyväisiä. Tämä ilmeni siitä, että idekansioon sanottiin olevan selkeä ja kansioon olevan jäsennelty mukavasti arjen eri hetkiin. Vastajien välillä oli hajontaa siinä, että haluavatko he tietoperustaosioon tietoa kasvattajan toiminnan merkityksestä musiikkikasvatuksessa. Tein kompromissin ja lisäsin kansioon hyvin lyhyesti tietoa aiheesta. Palautteissa minua kannustettiin keräämään lisää konkreettisia arjen ideoita esimerkiksi ruokailuihin ja siirtymätilanteisiin liittyen. Toisessa vastauksessa kehoitettiin siihen, että kansioista löytyisi ainoastaan valmiina olevia juttuja, mitkä voi ”napata käyttöön” hetkessä. Tämän myötä vähensin laulujen määrää ja laitoin kansioon jät-

tämiini lauluihin sanat näkyviin nuottiviitteineen. Välipalautevaiheessa kansioon ei toivottu enempää kokonaisuuksia tai osa-alueita, joten keskitin fokukseni olemassa olevien teemojen vahvistamiseen. Toisessa palautteessa toivottiin, että jokaisessa alaluvussa olisi esimerkki jokaisesta musiikin osa-alueesta ja siinä olisi myös kerrottu, että miten sitä voisi käyttää kyseisessä arjen toiminnossa. Vastauksessa mainittiin osa-alueiden löytyvän musiikkikasvatussuunnitelmasta ja painotettiin ideakansion ja musiikkikasvatussuunnitelman tukevan täten toisiaan. Olin tähän mennessä huomionnut eri musiikin osa-alueet melko hyvin, mutta tiukan aikataulun puitteissa en pystynyt toteuttamaan tätä aivan täysin. Pyysin välipalautetta myös vertaisarvioijalta ja ohjaavalta opettajalta. Myös he antoivat positiivista palautetta sen hetkisestä tuotoksestani. Pääosin positiivisesta palautteesta helpottuneena jatkoin tuotokseni viimeistelyä.

Omassa kehittämisprosessissani viimeistelyvaiheen ja valmiin tuotoksen välissä ei ehtinyt kulua paljoakaan aikaa. Sain ideakansion valmiiksi paljon myöhemmin, kuin olin alun perin ajatellut. Viimeistelyvaiheessa tein raporttiosuutta ja tuotosta hyvin paljon rinnakkain. Viimeistelin ideakansiota vielä marraskuun alussa, jonka jälkeen kävin esittelemässä valmiin tuotoksen päiväkodilla. Kirjallisten osioiden rinnakkain tekeminen harjoittelun kanssa samanaikaisesti tuntui ajoittain hyvin raskaalta, koska en pystynyt antamaan täyttä fokusta ainoastaan yhdelle asialle kerrallaan. Toisaalta syventävä harjoittelu, raporttiosuus ja tuotos tukivat täydentävästi toisiaan.

Valmis tuotos

Esittelin valmiin ideakansion Sinikkelossa 7.11.2017. Kerroin läsnä oleville kolmelle työntekijälle pääasiat kustakin osiosta ja pyysin tutustumaan tuotokseen omassa tahdissa. Jätin ideakansion päiväkodille paperisena versiona sekä lähetin sen sähköisesti Word ja PDF-muodoissa kaikille ryhmille ja päiväkodin johtajalle. Jätin ideakansion yhteyteen palautelomakkeen (Liite 3), johon työntekijät saivat merkitä arvionsa työstäni. Sain arvioinnin neljältä työntekijältä. Työntekijöiden antamasta loppupalautteesta ilmeni, että työntekijät ovat olleet tyytyväisiä kehittämishankkeeseen. Kansion ideoiden hyödyllisyys oman työn kannalta arvioitiin kiitettäväksi, kuten myöskin ideakansion ulkoasu. Palautelomakkeen kolme viimeistä kohtaa saivat kaikilta neljältä työntekijöiltä hyvän arvioinnin. Kiitin työntekijöitä saamastani palautteesta tyytyväisin mielin.

Kehittämishankeraportti ja tuotos jätetään arvioitavaksi 13.11.2017, jonka jälkeen on kypsyysnäyte. Tämä kehittämisprosessi päättyy osaltani samalla viikolla koululla järjestettäviin opinnäytetyömessuihin. Opinnäytetyömessuilla esittelen oman kehittämishankkeen tekemääni posteria apuna käyttäen.

6 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS

6.1 Ideakansion muoto

Kehittämishankkeeseen kuuluu raportoinnin lisäksi produkti eli tuotos, joka on usein kirjallinen. Produktilla tavoitellaan käytännön toiminnan ohjeistamista, toiminnan järjestämistä tai opastamista. Toteutustapa valitaan kohderyhmän mukaan. Toteutustapa voi olla esimerkiksi kansio, vihko, opas, tapahtuma tai portfolio. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9, 65.) Valitsin yhteistyössä työryhmän kanssa kehittämistyöni toteutustavaksi konkreettisen kansion. Aina saatavilla olevasta kansiosta on vaivatonta poimia musiikillisia ideoita oman työskentelyn tueksi. Jätin kansion paperisessa muodossa päiväkodille yhtenä kappaleena ja kaikki ryhmät saivat tuotoksen myös sähköisesti. Sähköinen versio mahdollistaa ideakansion käytön nykyaikaisesti myös puhelimilla, tableteilla ja tietokoneilla. Puhelimet kulkevat aina työntekijöiden mukana, joten kansiosta on helppoa napata ideat fyysisestä sijainnista riippumatta.

Ideakansion punaisena lankana on musiikin lisääminen päiväkodin arjen pedagogisiin tilanteisiin, eli kaikkiin varsinaisten toimintatuokioiden ulkopuolelle jäävään päivän toimintaan. Rajasin kansion sisältöalueet sopivimmiksi 3-6-vuotiaille lapsille. Kehittämishankkeen raporttisuudesta löytyvästä lapsen musiikillisen kehityksen kuvauksesta ja ideakansion sisällöstä olisi tullut liian laajoja, jos ne olisivat kattaneet varhaiskasvatuseräikäiset lapset kokonaisuudessaan. Kansion ideoita voi muokata itse pienemmille lapsille sopiviksi heidän yksilöllisen kehitystasonsa mukaisesti. Halusin tehdä kansiosta mahdollisimman yksinkertaisen ja helppokäyttöisen, jotta sitä voi hyödyntää helposti arjen hektisessä kasvatustyössä. Painotin tuotokseni tekstiosassa, että vaikka ideat ovat kansion jaoteltuna tiettyjen otsikoiden alle, mikään ei estä käyttämästä niitä missä tahansa sopivassa hetkessä.

Kansiosta löytyvät ideat ovat osittain itse keksimiäni ja osittain musiikkikasvatuksen kirjallisuudesta poimittuja. Merkitsin kansion selkeästi näkyviin, mikä on oman ideointini tuotetta ja minkä olen lainannut lähdekirjallisuudesta. Valitsin kansion ideat musiikillisen tavoitteellisuuden näkökulman huomioiden. Käytin kansion tavoitteellisen sisällön suunnittelun tukena musiikin prosessipyörää (Kuvio 1), jonka laitoin näkyviin myös varsinaiseen ideakansioon. Kansiota työstäessäni kiinnitin huomiota sen visuaalisuuteen ja yk-

sinkertaisuuteen. Käytin ideakansiossani kohderyhmää puhuttelevaa ja tuotoksen sisäl-
lön kannalta tarkoituksenmukaista kirjoitustyyliä. Tuotosta tehdessäni otin huomioon
muun muassa työntekijöiden tietämyksen aiheesta, tuotoksen käyttötarkoituksen ja sen
erityisluonteen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 129.) Kirjoitin asiantuntevaan tyyliin, mutta
toin tekstiin kuitenkin myös hieman leikkimielisyyttä ja elävyyttä. Halusin tuotoksestani
paistavan erityisesti sen, että kansio on tehty varhaiskasvatuksen kentälle.

Suunnittelin huolella, että millä tyyllillä ja minkälaisin sanoin haluan kirjoittaa ideat auki
kansioon. Päädyin kuvailemaan ideat lyhyesti, yksinkertaisesti ja kohderyhmälähtöisesti.
Alkukartoituskyselyssä ilmeni työntekijöiden toivovan juurikin lyhyitä ja selkeitä ideoita,
joita on vaivatonta ottaa mukaan arjen työhön. Sekä toimeksiantajan että ohjaajan
kanssa on hyvä keskustella prosessin aikana tuotoksen tekstin sävystä ja tyylistä. Toi-
meksiantajalta ja ohjaajalta voi pyytää palautetta ja kommentteja omaan tekstiin liittyen.
(Vilkkä & Airaksinen 2003, 129.) Pyysin päiväkodin henkilökunnalta, opinnäytetyön ver-
taisparilta ja ohjaavalta opettajalta palautetta tekstistäni prosessin aikana. Saatuaani pa-
lautetta muokkasin sen myötä tekstiäni toimivammaksi ja vahvistin positiivista palautetta
saaneita osioita.

Valitsin ideakansiosta löytyvät laulut harkintaa käyttäen. Sinikellon kasvattajilla oli kyse-
lyn ja omien havaintojeni mukaan jo entuudestaan runsaasti musiikillista osaamista ja
materiaalia, joten kansion ei ollut tarkoitus olla listaus erilaisista lauluista tai toiminta-
tuokioista. Valitsin kansioon sellaisia lastenlauluja, jotka ovat lyhyitä ja useimmille tuttuja.
Näin lauluja tulee käytettyä matalammalla kynnyksellä kuin sellaisia, jotka vaatisivat
suurta etukäteisharjoittelua. Olin aluksi laittamassa valitsemistani kappaleista näkyviin
vain nimet ja lähdekirjan. Välipalautteessa (Liite 3) kuitenkin ilmeni tarve sille, että myös-
kin laulun sanat olisivat näkyvissä – näin lauluja on helpompi sisällyttää arkeen. Laulujen
sanojen myötä myös sijaisten ja uusien työntekijöiden on helpompaa tarttua spontaaniin
arjen musiikkikasvatukseen. Pohdin mahdollisuutta myöskin siihen, että kappaleiden
nuotit olisivat näkyvissä. Nuottien kohdalla vastaan olisivat tulleet tekijänoikeudelliset
seikat, joten päädyin laittamaan sanojen jälkeen viittauksen lähteestä, josta kunkin kap-
paleen nuotit löytyvät.

6.2 Ideakansion sisältö

Ideakansioni alkaa etusivusta, johon lisäsin opinnäytetyön ja oman nimeni lisäksi otta-
mani valokuvan aiheeseeni liittyen (kuva 2). Ideakansion etusivun jälkeen halusin laittaa

kasvattajille muistutukseksi Heikki Ruismäen laatiman lapsen musiikillisen oikeusturvajulistuksen. Ideakansioni sisältää varsinaisten arjen ideoiden (luku 3. Musiikkia kaikille – tilanteesta ja taidoista riippumatta) lisäksi selkeän sisällysluettelon, luvut 1. Lukijalle ja 2. Musiikkikasvatuksen monet keinot. Lopusta löytyy vielä käyttämäni lähteet viitteineen. En laittanut kansioon erillistä vinkkirjallisuus-osioita välipalautteessa ilmetyä, että sellaiselle ei ole välttämätöntä tarvetta. Sen sijaan kirjoitin Lukijalle-osuuteen, että lähdeluettelon kirjallisuutta voi hyödyntää omassa musiikkikasvatustyössä. Hyödynsin kehittämisraportin tietoperustaa joiltain osin myös ideakansion lyhyessä tietoperustaosuudessa. Jätin tuotoksen tietoperustan tarkoituksella hyvin suppeaksi, jotta kansion sivumäärä ei kasvaisi liikaa. Osassa ideoista on näkyvissä musiikin osa-alue, jota kyseinen musiikillinen idea tukee. Tummensin tekstistä tärkeitä asiasanoja, mukaan lukien musiikin osa-alueet.

Kuva 1. Ideakansion etusivu (© Riina Heinonen 2017)

Jaottelin kansion sisällön teemoittain omiksi alaluvuikseen, jotta kasvattajien olisi helppoa napata ideoita mukaan arkeen vaivattomasti. Kansiosta löytyvät teemat ovat päivän aloitus, ruokailu, pukeutuminen ja ulkoilu, leikki ja leikkien siivoaminen, siirtymätilanteet, odottelutilanteet sekä lepoaika. Kuvaan alla lyhyesti luvun kolme sisällöt alaluvuittain.

Päivän aloitus

Aloitin kansion varsinaisen ideaosuuden sanoin: ”musiikilla meidän kaikkien päivä alkaa mukavammin!” Päivän aloitus-kohdasta löytyy muutamia lauluja, joita voi laulaa lasten kanssa uuden yhteisen päivän alkaessa. Toin esiin myös duuri ja molli-ajattelumallin päiväkotiin tultaessa ja erilaisissa tilanteissa päiväkodin arjessa.

Ruokailu

Ruokailu-kohdassa keskityin pääosin ruokalauluihin- ja loruihin. Sanoitin itse muutamia ruokalauluja hyödyntäen tuttujen lastenlaulujen melodioita. Ennalta tuttu melodia mahdollistaa uusien laulujen lisäämisen arkeen helposti. Liitin mukaan myös kaksi hauskaa ruokalorua.

Toin esille laulaen puhumisen keinona tarjolla olevan ruuan kertomiseen. Mainitsin mahdollisuuden musiikin käytöstä myös tunnelman luojana ruokailutilanteissa ja painotin, että musiikkia kannattaa käyttää ruokailujen taustalla soimassa harkiten.

Pukeutuminen ja ulkoilu

Pukeutumistilanteita voidaan helpottaa ja tuoda mielekkäämmiksi musiikin avulla. Toin esille pukeutumistilanteissa muutaman sanan laulujen laulamisen erilaisilla yksinkertaisilla melodioilla. Lapsen keskittyessä lauluun hän voi unohtaa esimerkiksi ikävän olon aiheutumisen kuravaatteiden pukemisesta ja keksin yhdet aiheeseen liittyvät sanoitukset tuttuun melodiaan.

Ulkoiluosiossa painotin ääniympäristön havainnointia ja laululeikkejä. Kuuntelu on yksi musiikin osa-alueista, joten koen ympäristön äänien kuuntelun ja havainnoinnin hyvin tärkeänä osana varhaisiän musiikkikasvatusta. Ulkona voidaan havaita monenlaisia ääniä ja kasvattaja voi aktivoida lapsen ajattelua kysymällä erilaisia kysymyksiä ääniin liittyen. Näin tutustutaan ympärillä olevaan maailmaan ja erilaisten äänten mahdollisuuksiin. Halusin sisällyttää ulkoiluosioon laululeikkejä, joten lisäsin neljä tuttua ja mukautettavaa laululeikkiä sanoineen.

Leikki ja leikkien siivoaminen

Koska leikkien siivoaminen ei lukeudu lasten lempipuuhiin, siitä kannattaa tehdä positiivinen yhteinen hetki. Lelujen siivoamiseen voi yhdistää myös musiikkia, joten keksin tuttuun melodiaan omat sanoitukset siivoamiseen liittyen. Korostin tässä osiossa lasten spontaanin musisoinnin merkityksellisyyttä ja sen tukemista vapaan leikin tilanteissa. Korostin myöskin kasvattajan olevan esimerkkinä lapsen toiminnalle ja liitin mukaan siivouslorun.

Siirtymätilanteet

Siirtymätilanteissa fokukseni oli erilaisten liikkumistapojen pohtimisessa. Laitoin kolme siirtymätilanteisiin sopivaa laulua sanoineen ja keksin yhteen tuttuun melodiaan omat sanoitukset siirtymätilanteeseen liittyen.

Odottelutilanteet

Tähän alalukuun kokosin erilaisia rytmii- ja kehosoittimiin liittyviä ideoita. Myös vapaa improvisaatio, äänimaisemien luominen, musiikin osa-alueiden oppiminen liikkeen kautta sekä melodiat tulevat esiin tässä osiossa.

Lepohetki

Ideakansion viimeisessä osiossa painopiste oli musiikin kuuntelussa ja ääniympäristön havainnoinnissa. Toin esille musiikin erilaisiin tyylilajeihin tutustuttamisen ja lapsilähtöisyyden näkökulman. Laitoin loppuun kaksi unilorua ja ideoita siitä, mitä lauluja kasvattaja voisi itse laulaa tai soittaa lapsille lepoa hetkellä. Kansiota löytyy kolme kaunista unilaulua sanoineen.

7 ARVIOINTI JA YHTEENVETO

7.1 Kehittämistyön eettisyys ja prosessissa vahvistunut ammatillisuus

Sosiaalialan eettinen harkinta tarkoittaa ammatilliseen toimintaan liittyviä valintoja, kohteita, keinoja ja seurausten tutkimista ja käsittelyä. Sosiaalialan tavoitteiden mukaisesti keskeistä on ratkaisujen etsiminen ja löytäminen ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. (Talentia 2017, 25.) Kehittämistyön raportoinnissa tulee ottaa huomioon työn eettisyys. Sosiaalialan eettinen osaaminen on yksi sosionomin kuudesta kompetenssista. Tämä kompetenssi sisältää muun muassa ammattieettisten periaatteiden ja sosiaalialan arvojen sisäistämisen (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2017), jotka ovat vahvasti kytköksissä kehittämisprosessiin. Mäkisen ym. (2009, 167) mukaan eettisessä pohdinnassa on keskeistä myös näkökulma yksilön vastuista ja velvollisuuksista muita kohtaan. Kehittämisprosessissa tämä on näkynyt kohdallani siten, että olen ollut jatkuvasti tietoinen roolistani ja vastuustani tätä kehittämishanketta kohtaan.

Kehittämisprosessiin osallistuvien eduista huolehtiminen tulee asettaa muiden etunäkökohtien edelle. Opinnäytetyön tekijän on hallittava aineiston keruuta edellyttävät tiedot ja taidot, työvaiheiden- ja menetelmien täsmällinen dokumentointi, huolellinen tutkimusaineiston keruu ja saadun aineiston salassapito. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017.) Koen, että hallitsin tiedot ja taidot aineiston keruusta ja dokumentoin avoimesti sekä kyselyn että havainnoinnin kautta saamani tiedot ja tulokset. Jaottelin kyselystä saamani vastaukset ryhmien koodeilla ja säilytin työntekijöiden lähettämiä vastauksia huolellisesti. Esitin kyselystä saadut vastaukset rehellisesti, tarkasti ja huolellisesti, jonka myötä työstäni välittyi luotettavuus. Noudatin prosessin aikana työstäni sovittuja asioita, määriteltyjä tavoitteita ja aikatauluja. Kehittämisraporttia kirjoittaessani noudatin kirjoittamista ja raportointia koskevia kirjoitusohjeita, eettisiä periaatteita ja sääntöjä.

Kajaanin ammattikorkeakoulun (2017) mukaan kehittämistyön eettisissä pohdinnoissa on otettava huomioon tiedon luotettavuus, soveltuvuus ja lähdekritiikki. Raporttia kirjoittaessani ja lähteisiin perehtyessäni tutkin niitä lähdekriittisellä otteella. Mietin lähteeseen viitatessani, että onko tieto mielestäni luotettavaa ja soveltuuko se omaan työhöni. Kehittämistyön raportoinnin tarkoituksena on ilmentää, että hallitsee oman aiheensa taustan ja työnsä menettelytavat. Lukija arvioi työn luotettavuutta ja uskottavuutta raportin

perusteella. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017.) Onnistuin tässä mielestäni hyvin ja sain kattavan ja luotettavan lähteistön tukemaan kehittämistyötäni.

Kehittämisprosessi oli pitkä ja opettavainen matka kohti sosiaalialan ammattilaiseksi kasvua. Tämän prosessin aikana opitut tiedot ja taidot muokkasivat ja vahvistivat omaa ammatti-identiteettiäni tulevana sosionomi-lastentarhanopettajana. Koen, että tämä kehittämisprosessi avasi omaa ajatusmaailmaani ja antoi minulle hyvät valmiudet musiikin käyttöön tulevilla työkentillä. Syventävän harjoittelujakson ja kehittämisprosessin kokonaisuus tukivat omaa luovuuttani, itsevarmuuttani, menetelmäosaamistani lasten parissa tehtävässä työssä ja työyhteisöosaamistani. Mielestäni kaikki edellä mainitsemani seikat ovat ensisijaisen tärkeitä tulevan ammattini näkökulmasta. Vaikka minulla oli jo aiempaa työkokemusta sosiaalialan töistä, niin koen tämän opintojen loppuvaiheessa olevan kehittämisprosessin ja harjoittelun kokonaisuuden kasvattaneen minua hyvin paljon ammattilaisena.

Perehdyttyäni teorianäytteen ja tutkimuksiin aiheeseeni liittyen, sain paljon arvokasta uutta tietoa musiikkikasvatuksesta ja musiikin vaikutuksista lapsen kehitykseen. Luomani ideakansio tukee työssäni sekä Sinikellon kasvattajia, että minua itseäni tulevassa työssäni varhaiskasvatuksen ja musiikin maailmassa. Sosiaalialan kentällä ammattilainen ei ole koskaan täysin valmis – uutta opitaan lähes päivittäin erilaisissa kohtaamisissa erilaisten asiakkaiden kanssa. Tämän prosessin myötä koen kuitenkin olevani paljon valmiimpi, kuin aiemmin.

7.2 Kehittämisprosessin ja tuotoksen arviointi

Koen kehittämishankkeeni olleen tarpeellinen päiväkodille. Kirjoittamani tietoperusta tuki hyvin tuotoksen syntyä ja auttoi muistamaan, miksi työstän kehittämishanketta juuri tästä aiheesta. Mitä enemmän löysin tietoa musiikin vaikutuksista lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen, sitä varmempi olin työni tarpeellisuudesta. Mielestäni kehittämishankkeena luomani ideakansio oli luonnollinen jatkumo Sinikellolle tehtyyn musiikkikasvatussuunnitelmaan. Toivon, että kumpaakin tuotosta käytetään tulevaisuudessa toisiaan täydentäen.

Musiikki kuuluu uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti oppimisen alueista ilmaisun moniin muotoihin. Tämän vuoksi kehittämisprosessin onnistumista arvioidessani oli keskeistä, että opin itse paljon uusia tapoja musiikin käytöstä lastentarhanopettajan

työssä. Olen kokenut musiikin vahvuudekseni jo pitkään, jonka vuoksi hakeuduinkin tekemään kehittämistyötä musiikin parissa. Kehittämisprosessin alussa koin suurta epävarmuutta omista tiedoistani ja taidoistani suhteessa henkilökunnan laajaan musiikilliseen osaamiseen. Pelkäsin, että en pystyisi kehittämään Sinikellolle mitään sellaista, mitä heillä ei olisi jo olemassa. Prosessin edetessä itsevarmuuteni ja osaamiseni omaa aiheuttani kohtaan kuitenkin kasvoi ammatillisen kasvun rinnalla. Itsevarmuuteni kasvetua lähdin rohkeasti kehittämään tuotokseen omia sanoituksia, jotka saivat henkilökunnalta kiitosta.

Opinnäytetyöni idea ja teemat säilyivät lähestulkoon samanlaisina aiheen valinnasta valmiiseen tuotokseen asti. Tämä osoittaa hyvin sen, että olen ollut prosessin alkutekijöistä lähtien motivoitunut ja sitoutunut omaan aiheeseeni. Mielestäni oli hyvä asia, että pystyin tekemään syventävän harjoittelun ja kehittämishankkeen samassa toimintaympäristössä. Yhtenäinen kokonaisuus palveli myös päiväkodin henkilökuntaa, lapsia ja lasten vanhempia. Informoin lasten vanhempia kehittämistyöstäni ja kerroin, että he saavat halutessaan tutustua kehittämishankkeen tuotokseen sen valmistuttua.

Työstäessäni tuotosta aktiivisesti harjoittelujaksone aikana sain jatkuvasti informaatiota siitä, että minkälaisesta musiikillisesta toiminnasta lapset innostuvat. Nämä arjen havainnot tukivat ideakansion syntymistä luonnollisemmin, kuin yksittäisenä päivänä toteuttamani havainnointi. Pysin laittamaan ideakansioon juuri sellaisia asioita, mistä lapset kiinnostuvat ja mistä voisi olla hyötyä lasten kehityksen kannalta. Näin prosessin lopussa olen tyytyväinen siihen ratkaisuun, että hakeuduin tekemään kehittämishanketta juurikin musiikkipainotteiseen päiväkotiin. Musiikillisessa ympäristössä ollessani sain aivoilleni musiikillisia virikkeitä harjoitteluni aikana päivittäin. Tämän vuoksi minun oli luontevaa kokeilla lasten kanssa arjen työssä kansiostani löytyviä ideoita ja havaita kasvattajien ilmentämän arjen musiikkikasvatuksen vaikutuksia lapsiin.

Koin musiikkityöryhmän palaverihin osallistumisen hyödyllisenä, koska sain tiedotettua henkilökuntaa kehittämishankkeen etenemisestä ja sain kerättyä heiltä myös ajatuksia tuotokseeni liittyen. Sain myös ajankohtaista tietoa päiväkodissa meneillään olevasta musiikkikasvatuksesta ja tulevan musiikillisen toiminnan suunnittelusta. Kerroin kehittämishankkeen ajankohtaisista kuulumisista musiikkityöryhmän palaverissa, joissa myös pyysin ryhmään kuuluvilta jäseniltä palautetta ja ajatuksia siihen liittyen. Jaoin ajatuksia tuotoksestani harjoitteluni ohjaavan lastentarhanopettajan kanssa arjessa. Mielestäni työskentely ja yhteistyö päiväkodin johtajan ja työntekijöiden kanssa toimi hyvin. Työntekijät olivat kiinnostuneita ideakansiosta, mikä näkyi heidän kattavista vastauksistaan

varsinkin alkukartoituskyselyyn. Olisin pystynyt huomioimaan työntekijöiden ajatukset tuotoksesta paremmin, jos olisin saanut enemmän vastauksia välipalautekyselyyn. Mutta päiväkodissa työskennelleenä ymmärrän hyvin myöskin sen, että erilaisista tilanteista johtuen aina ei pysty venymään kaikkeen, mihin haluaisi. Toimin aktiivisena työryhmän jäsenenä ja pyrin tuomaan kehittämishankettani näkyväksi työskennellessäni. Kehittämisprosessissa oli ajoittain hyvin haastavaa pysyä aikataulussa. Jos tuotokseni olisi tullut aiemmin valmiiksi, olisin pystynyt hyödyntämään sitä paljon monipuolisemmin ja aktiivisemmin harjoitteluviikkojeni aikana. Ajoittain varhaiskasvatuksen arjen kiireet veivät oman keskittymiseni pois kehittämishankkeesta, jonka jälkeen prosessiin oli hieman haastavaa päästä takaisin mukaan. Uudelleen kehittämishankkeeseeni orientoitumalla sain kuitenkin taas otteen työstäni ja mielekkyys sen tekemiseen palasi.

Kehittämistyössä ensisijaisina kriteereinä voidaan mainita tuotoksen uusi muoto, kohde-ryhmälähtöinen käytettävyys ja asiasisältö, johdonmukaisuus, tuotoksen houkuttelevuus, informatiivisuus ja selkeys (Vilka & Airaksinen 2003, 53). Koen tuotokseni vastaavan kaikkia edellä mainittuja hyvän kehittämistyön kriteereitä. Kehittämisprosessin tärkeimpänä tavoitteena oli onnistua toimivan ideakansion luomisessa. Henkilökunnalta saadun palautteen ja oman mielipiteeni perusteella voin sanoa saavuttaneeni kehittämishankkeeni tavoitteet. Kehittämisprosessini valmistui alun aikatauluhaasteista huolimatta määräajassa ja tuotoksesta tuli onnistuneempi, kuin osasin prosessin alussa edes kuvitellakaan. Koen tuotokseni olleen innovatiivinen ja ammatillisesti itseäni kehittävä, jonka vuoksi olenkin tyytyväinen kuluneeseen kehittämisprosessiini.

7.3 Mahdollisuudet jatkotyöskentelyyn

Uusi varhaiskasvatussuunnitelma edellyttää ja kannustaa lasten osallistamiseen kaikessa toiminnassa yhä aiempaa enemmän. Omassa kehittämisprosessissani en huomoinut lasten osallisuutta yhtä paljoa, kuin päiväkodin työntekijöiden osallisuutta. Opetushallituksen (2016, 24) mukaan ”lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa.” Lasten osallistaminen musiikkikasvatuksen eri osa-alueisiin voisi olla teema, jota Sinikkelossa lähdetäisiin seuraavaksi työstämään. Musiikin käyttöä päiväkodissa voitaisiin lähteä pohtimaan esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen oppimisen alueiden pohjalta. Oppimisen alueita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin

ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn (Opetushallitus 2016, 39). Päiväkodin musiikkipainotteisuuden vuoksi olisi tärkeää, että musiikkia liitettäisiin kaikkiin edellä mainittuihin oppimisen alueisiin monipuolisesti ja luontevasti. Mahdollisena seuraavana kehittämishankkeena voisikin olla esimerkiksi jokin tuotos, jossa perehdyttäisiin oppimisen alueiden, lasten osallistamisen ja musiikin monipuoliseen yhdistämiseen.

Lähetin ideakansion työntekijöille PDF-tiedoston lisäksi Word-tiedostona. Perustelen Word-tiedoston lähetyksen sillä, että työntekijät voivat halutessaan alkaa kerätä myös omia ideoitansa kansioon oman työnsä tueksi. Toin tämän ajatuksen esille myös tuotosta työntekijöille esitellessäni. Tällä tavoin työntekijät työstäisivät aktiivisesti mielessään musiikkikasvatuksen merkityksellisyyttä ja lisäisivät sitä omaan työhönsä. Kehittämismateriaalia palauttaessani en ole vielä saanut tietoa siitä, mikä ideakansiossa on ollut arjen työssä toimivaa ja missä olisi vielä kehitettävää. Toivon, että työntekijät muuttavat kansioon ideoita omaan yksikköönsä toimiviksi, jos niissä on joitakin keskeisesti kehitettäviä osa-alueita.

Annoin luvan ideakansion jakamiseen Pilkkeen sisällä, jotta muutkin organisaation päiväkodit saavat kehitettyä musiikkikasvatusta omassa päiväkodissaan toimivampaan suuntaan. Toivon, että ideakansion myötä työntekijät astuvat vielä rohkeammin mukaan musiikin arkea rikastavaan maailmaan. Tulen itse varmasti hyödyntämään luomaani ideakansiota hypätessäni ammattilaisen saappaisiin varhaiskasvatustyöhön. Itselleni olisi mieluisaa jatkaa kehittämistyötä musiikkikasvatuksen parissa myös tulevissa työn tai opintojen haasteissa. Voin sanoa käsi sydämellä onnistuneeni tässä kehittämistyössä, jos ja kun luomani ideakansio tuo edes hieman lisää musiikkia varhaiskasvatusta ikäisten lasten arkeen.

LÄHTEET

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Finn Lectura.

Fredrikson, M. 1994. Spontaanit laulutoisinnot ja enkulturaatioprosessi. Kognitiivis-etnomusikologinen näkökulma alle kolmevuotiaiden päiväkotilasten laulamiseen. Väitöskirja. Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hallam, S. The power of music: its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. Lontoo: University of London. Viitattu 11.11.2017 https://www.laphil.com/sites/default/files/media/pdfs/shared/education/yola/susan-hallam-music-development_research.pdf.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. 15. uudistettu painos. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hongisto-Åberg, M.; Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Espoo: Fazer Musiikki Oy.

Huotilainen, M. 2009. Musiikki ja oppiminen aivotutkimuksen valossa. Teoksessa: Opetushallitus. Taide ja taito – kiinni elämässä! Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 25.10.2017 http://www.oph.fi/download/49220_taide_ja_taito.pdf, 40-48.

Huotilainen, M. 2011. Aivotutkimus tunnistaa musiikin erityisen merkityksen ihmiselle. Teoksessa: Lilja-Viherlampi, L-M. (toim.) Ihminen ja musiikki. Musiikillisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 57. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 35-51.

Hämeenkyrön kunta 2017. Arjen pedagogiikka. Viitattu 6.11.2017 <http://www.hameenkyro.fi/palvelut/varhaiskasvatus/vasu/kuulluksi/arjen-pedagogiikka/>.

Izumi-Taylor, S.; Gunn Morris, V.; D. Meredith, C. & Hicks, C. 2012. Music and Movement for Young Children's Healthy Development. Vol 40, No 2. Arkansas: The Southern Early Childhood Association. Viitattu 6.10.2017 http://www.southernearlychildhood.org/upload/pdf/Music_and_Movement_for_Young_Childrens_Healthy_Development_Satomi_Izumi_Taylor_Vivian_Gunn_Morris_Cathy_D_Meredith_Claire_Hicks.pdf, 33-40.

Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017. Eettiset suositukset. Viitattu 3.11.2017 <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Opinnaytetyoprosessi/SoTeLi> > Opinnäytetyöprosessi > Eettiset suositukset.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.

Karling, M.; Ojanen, T.; Siven, T.; Vihunen, R. & Vilen, M. 2009. Lapsen aika. 12. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Laitinen, L. 2017. Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.11.2017 <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf>.
- Lamponen, E. 2005. Musiikin mahdollisuudet - näkökulma alle kouluikäisten musiikkikasvatukseen. Teoksessa: Lastentarhanopettajaliitto ry. Täyttä elämää. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto ry. Viitattu 28.9.2017 <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Esitteet> > Täyttä elämää, varhaiskasvatuspäivän teemajulkaisu 2005, 19-21.
- Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
- Lastentarhanopettajaliitto 2017. Lastentarhanopettajaliiton varhaiskasvatusesite. Leikkiä ja oppimisen iloa. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto ry. Viitattu 6.10.2017 <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Esitteet> > Leikkiä ja oppimisen iloa.
- Lehtiranta, E. 2015. Musiikki, henkisyys ja hyvinvointi. Kuinka musiikki voi muuttaa elämääsi. Tallinna: Basam Books.
- Leppänen, T. 2010. Vallatonta musiikkia. Lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Lilja-Viherlampi, L-M. 2007. ”Minunkin sisällä soi!” – musiikin ja sen parissa toimimisen terapeuttisia merkityksiä ja mahdollisuuksia musiikkikasvatuksessa. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 24. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Louhivuori, J. & Saarikallio, S. 2010. Musiikkipsykologia. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Bookwell.
- Louhivuori, J.; Paananen, P. & Väkevä, L. 2009. Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Helsinki: Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME r.y.
- Malmivirta, H. 2010. Varhaiskasvatuksen taidekasvatus. Viitattu 9.11.2017 <http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/pohjois-pohjanmaa-lapsen-hyva-arki/Lapsen%20hyva%20arki%206.5.2010.pdf>.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2013. Lapsi eri ikävuosina: 4-vuotias. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu 6.10.2017 <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/> > Lapsi eri ikävuosina 4-vuotias.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Helsinki: Pedatieto.
- Nurmi, J-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ojasalo, K.; Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3-4. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 28.11.2016 http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus > Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 (pdf).
- Pilke musiikkipäiväkoti Sinikello 2017. Päiväkoti Sinikellon henkilökunnan perehdytyskansio.

- Pilke päiväkodit 2017. Päiväkoti Sinikello. Viitattu 27.2.2017 <http://www.pilkepaivakodit.fi/paiva-kodit/> > Turku > Pilke musiikkipäiväkoti Sinikello.
- Puroila, A-M. 2003. Päiväkotiarjen rikkaus. Oulu: Varhaiskasvatus 90.
- Ranta-Meyer, T. & Kaikkonen, M. 1998. Lahjakuus lentoon. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Ruokonen, I. 2000. Musiikki lapsen minuuden vahvistajana ja maailman rakentajana. Teoksessa: Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura, 73-84.
- Ruokonen, I. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisun iloa musiikin kielellä. Teoksessa Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn Lectura, 120-143.
- Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa: Ruokonen, I.; Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.11.2016 <https://www.julkari.fi/handle/10024/80314>, 22-29.
- Ruokonen, I. 2016a. Esi- ja alkuopetuksen musiikin didaktiikka. Helsinki: Finn Lectura.
- Ruokonen, I. 2016b. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 124-137.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>.
- Salonen, K.; Eloranta, S.; Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.11.2017 <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>.
- Sinkkonen, J. 2016. Lapsi ja musiikki. Viitattu 6.10.2017 <https://www.duodecim.fi/wp-content/uploads/sites/9/2016/02/sinkkonensavonlinna15-videoton2.pdf>.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 2017. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Viitattu 8.11.2017 <https://www.innokyla.fi/web/verkosto1167849/materiaalit> > Sosionomi (AMK) tutkinnon kompetenssit 29.4.2016.
- Stunell, G. 2010. Action, Critism & Theory for Music Education. Not musical? Identity Perceptions of Generalist Primary School Teachers in Relation to Classroom Music Teaching in England. Lontoo: University of London. Viitattu 8.11.2017 http://act.maydaygroup.org/articles/Stunell9_2.pdf.
- Särkämö, T. & Huotilainen, M. 2012. Musiikkia aivoille läpi elämän. 17/2012 vsk 67. Helsinki: Suomen Lääkärilehti. Viitattu 24.10.2017 <http://docplayer.fi/3573681-Musiikkia-aivoille-lapi-elaman.html> , 1334-1340.
- Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Viitattu 31.10.2017 <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>.
- Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. uudistettu painos. Tampere: Tampere University Press.

Varhaiskasvatustalaki 36/1973. Annettu Helsingissä 19.1.1973. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

Vesterlund, M. 2015. Musik språka i förskolan med musik, rytmik och rörelse. 3. uudistettu painos. Tukholma: Liber AB.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2000. Osviitaksi opinnäytetyöhön. Opas ammattikorkeakoulussa tehtävän opinnäytetyön tekemiseen. Sarja B: 14 Opetusmonisteet. Vantaa: Mercuria Business School.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Alkukartoituskysely Sinikellon henkilökunnalle

VARHAISKASVATUSTA SANOIN JA SÄVELIN

Moikka Sinikellon väki! Teen syventävän lastentarhanopettajaharjoittelun teillä elokuusta lähtien ja opinnäytetyöni on edennyt tuotoksen suunnitteluun asti. Olemmekin tulleet jo mukavasti tutuksi puolin ja toisin, mutta haluaisin vielä kartoittaa ajatuksianne liittyen tekeillä olevaan menetelmäkansioon.

Varhaiskasvatuksessa painotetaan jatkuvasti enemmän sitä, että siirtyisimme ohjatuista toimintatuokioista kohti monipuolista arjen pedagogiikkaa. Keskityn menetelmäkansiossa musiikin käyttöön arjen erilaisissa tilanteissa, en siis niinkään ohjattujen musiikkituokioiden pitämiseen.

Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda teille Sinikellon varhaiskasvattajille menetelmäkansio, jonka avulla musiikin käyttöä saataisiin rikastettua arjen hoito-, kasvatus- ja opetustilanteissa.

Menetelmäkansiosta löytyviä ideoita voi käyttää kaikissa ryhmissä soveltaen, vaikka opinnäytetyöni ikäryhmä onkin kohdennettu 3-6-vuotiaisiin lapsiin. Kartoitan muutaman kysymyksen avulla ajatuksianne menetelmäkansiosta ja päiväkotinne arjen pedagogisista musiikkihetkestä. Vastauksenne voitte lähettää minulle sähköpostitse 9.5 mennessä. Kiitos! ☺

1. Millä tavoin käytät musiikkia lasten kanssa arjen eri tilanteissa?
2. Miten musiikkia voisi mielestäsi käyttää monipuolisemmin arjen kasvatustilanteissa?
3. Millaisia asioita toivoisit menetelmäkansiosta löytyvän ja mihin kaipaisit lisää/uusia ideoita omassa työssäsi?
4. Vapaata ideointia, ehdotuksia ja ajatuksia

Melodiarikasta kevättä teille kaikille toivottaa sosionomiopiskelija Riina Heinonen

Tuotoksen välipalaute

VARHAISKASVATUSTA SANOIN JA SÄVELIN-

IDEAKANSION VÄLIPALAUTE

Hei! Opinnäytetyöni kehittämishankkeena tekeillä oleva ideakansio on edennyt siihen vaiheeseen, että haluaisin pyytää teiltä siitä välipalautetta. Muokkaan ideakansiota ja lisään tarvittavat asiat toiveidenne mukaisesti ennen opinnäytetyön lopullista palautusta.

Ideakansiosta uupuu yhä teoretietoa, kuvia, lähteitä ja alaluvuista puuttuu menetelmiä. Välipalautteen tarkoituksena olisi hahmottaa ajatuksianne yleisesti tämän kansion käyttökelpoisuudesta päiväkodin arjessa. Pyydän teiltä vastauksia mahdollisuuksien mukaisesti tämän viikon aikana, jotta saisin työstettyä kansion mahdollisimman pian loppuun. Kiitos! ☺

1. Toivotko tietoperustaan kappaletta kasvattajan toiminnan merkityksestä musiikkikasvatuksessa?
2. Ovatko ideakansion fontti ja rakenne mielestäsi selkeitä? Koetko, että kansiota olisi vaivatonta käyttää arjessa?
3. Koetko vinkkirajallisuuden lisäämisen hyödylliseksi?
4. Toivoisitko ideoita musiikin käytöstä pukeutumistilanteissa?
5. Toivotko ideakansioon jonkin osa-alueen tai kokonaisuuden lisää?
6. Vapaata ideointia, ehdotuksia ja ajatuksia

Syksyisin yhteistyöterveisin Riina Heinonen

Tuotoksen loppupalaute

VARHAISKASVATUSTA SANOIN JA SÄVELIN *- IDEAKANSION LOPPUPALAUTE*

Hei,

yhteinen opettavainen matkamme tämän kehittämishankkeen ja syventävän harjoitteluni parissa on nyt tulossa päätökseensä. Toivon, että ideakansioista on teille hyötyä ja että siitä tulee luonteva osa arkeanne Sinikellossa. Pyydän teitä vastaamaan perjantaihin 10.11 mennessä, jotta saan sisällytettyä arviointinne vielä opinnäytetyöni raporttiin. Näiden muutaman ruksattavan arviointikohdan myötä kiitän teitä kaikkia tuhannesti yhteistyöstä! ☺

	Tyydyttävä	Hyvä	Kiitettävä
Kansion ideoiden hyödyllisyys oman työni kannalta			
Ideakansion ulkoasu (kieli, kuvat, kuviot, fontti, helppokäyttöisyys arjessa, selkeys)			
Mahdollisuuteni vaikuttaa tuotokseen			
Yhteistyön sujuminen opiskelijan kanssa			
Kansion tietoperustaosio			

Ystävällisin terveisin Riina Heinonen